

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
KATEDRA ÚČETNICTVÍ A FINANCÍ

Studijní program: Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Problematika neuhrazených pohledávek z hlediska
daňového zatížení podnikatelského subjektu**

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Jarmila Křížová

Autor:

Bc. Lenka Písačková

2008

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví a financí
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka PÍSAČKOVÁ**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**

Název tématu: **Problematika neuhrazených pohledávek z hlediska
daňového zatížení podnikatelského subjektu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:
Stanovení nejvhodnějšího řešení stavu neuhrazených pohledávek z dodavatelsko-odběratelských vztahů z hlediska daňového zatížení podnikatelského subjektu.

Osnova:

1. Úvod.
2. Vznik a evidence pohledávek.
3. Nástroje zajištění a vymáhání úhrady pohledávek.
4. Pohledávky v hospodářském výsledku.
5. Opravné položky a odpis pohledávek.
6. Daňová evidence a pohledávky.
7. Charakteristika vybraného podniku.
8. Posouzení stavu a zajištění pohledávek.
9. Zohlednění pochybných a nedobytných pohledávek při stanovení daňového základu.
10. Závěr.
11. Literární přehled.

Rozsah grafických prací: **60 - 70 stran**
Rozsah pracovní zprávy: **tištěná**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Jaroš, T.: Daň z příjmů právnických osob v účetnictví 2006/2007, Grada Publishing, Praha 2007. ISBN 978-80-247-2095-1
Kunešová-Skállová, J.: Pohledávky - komplexní účetní a daňový pohled. Sagit, Ostrava 1997. ISBN 80-7208-001-6
Nesnídal, J.: Kladivo na dlužníky. Sagit, Ostrava 2002. ISBN 80-7208-312-0
Ryneš, P.: Podvojný účetnictví a účetní závěrka 2005. Anag, Ostrava 2005. ISBN 80-7263-251-5
Vozňáková, I.: Efektivní řízení pohledávek. Grada Publishing, Praha 2004. ISBN 80-7169-392-8
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník v platném znění
Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění
Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v platném znění
Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů v platném znění

Odborná periodika:
Účetnictví, Účetní a daně, a jiné

Internetové zdroje:

www.mfcr.cz
www.cs.mfcr.cz
www.kdpcr.cz
www.kpmg.cz
www.cds.mfcr.cz

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jarmila Křížová**
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce: **22. března 2007**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2008**

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

prof. Ing. František Střeleček, CSc., Dr.h.c.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 22. března 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
„Problematika neuhrazených pohledávek z hlediska daňového zatížení
podnikatelského subjektu“
vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím
v seznamu literatury.

V Českých Budějovicích, 30. dubna 2008

.....

podpis studenta

Poděkování

Děkuji paní Ing. Jarmile Křížové, vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, spolupráci a rady, které mi poskytla při tvorbě diplomové práce a paní Ing. Vetché, daňové poradkyni a účetní společnosti Schachinger cargomax s.r.o., za poskytnuté informace při praktickém zpracování práce.

OBSAH

1	ÚVOD.....	4
2	VZNIK A EVIDENCE POHLEDÁVEK.....	6
2.1	POHLEDÁVKY Z HLEDISKA PRÁVA	6
2.2	POHLEDÁVKY Z HLEDISKA PODVOJNÉHO ÚČETNICTVÍ	7
2.2.1	<i>Pohledávky z obchodního styku</i>	<i>8</i>
2.2.2	<i>Analytická evidence</i>	<i>9</i>
2.2.3	<i>Podrozvahová evidence</i>	<i>10</i>
2.2.4	<i>Oceňování pohledávek.....</i>	<i>10</i>
3	NÁSTROJE ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK.....	12
3.1	VÝHRADA VLASTNICKÁ VE SMLOUVĚ	12
3.2	ZÁLOHA	13
3.3	SMLUVNÍ POKUTA A ÚROKY Z PRODLENÍ	13
3.4	RUČENÍ	15
3.5	SMĚNKA.....	15
3.5.1	<i>Účetní zachycení směnky z pohledu věřitele.....</i>	<i>16</i>
3.6	ZÁSTAVNÍ PRÁVO.....	18
3.7	KOMPENZACE POHLEDÁVEK	18
3.8	POSTOUPENÍ POHLEDÁVKY	19
3.8.1	<i>Úplatné postoupení pohledávky.....</i>	<i>20</i>
3.8.2	<i>Postoupení pohledávky za účelem splnění dluhu.....</i>	<i>21</i>
3.8.3	<i>Bezúplatný převod pohledávky</i>	<i>22</i>
4	VYMÁHÁNÍ ÚHRADY POHLEDÁVKY	24
4.1	ČLENĚNÍ POHLEDÁVEK PO LHŮTĚ SPLATNOSTI	24
4.2	MIMOSOUDNÍ VYMÁHÁNÍ POHLEDÁVEK	25
4.3	SOUDNÍ VYMÁHÁNÍ.....	25
4.3.1	<i>Promlčení pohledávky.....</i>	<i>26</i>

4.3.2	<i>Uznání závazku</i>	27
4.3.3	<i>Platební rozkaz</i>	27
4.3.4	<i>Likvidace právnické osoby a konkurzní řízení</i>	28
5	POHLEDÁVKY V HOSPODÁŘSKÉM VÝSLEDKU	30
6	OPRAVNÉ POLOŽKY A ODPIS POHLEDÁVEK	31
6.1	ODPIS POHLEDÁVEK	31
6.1.1	<i>Daňový jednorázový odpis pohledávek</i>	32
6.1.2	<i>Daňový postupný odpis pohledávek</i>	33
6.1.3	<i>Účetní odpis pohledávek</i>	35
6.2	OPRAVNÉ POLOŽKY K POHLEDÁVKÁM	35
6.2.1	<i>Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkurzu</i>	37
6.2.2	<i>Opravné položky k pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994</i>	37
6.2.3	<i>Účetní opravné položky</i>	40
7	DAŇOVÁ EVIDENCE A POHLEDÁVKY	41
8	CHARAKTERISTIKA VYBRANÉHO PODNIKU	42
8.1	POPIS SPOLEČNOSTI SCHACHINGER CARGOMAX S. R. O.	42
8.2	PŘEDMĚT PODNIKÁNÍ	42
8.3	OKRUH ZÁKAZNÍKŮ	43
8.4	ZPŮSOB VEDENÍ ÚČETNICTVÍ	43
8.5	POHLEDÁVKY ZA ODBĚRATELI	43
8.6	SYSTÉM FAKTURACE	45
9	POSOUZENÍ STAVU A ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK	47
9.1	POSOUZENÍ STAVU POHLEDÁVEK Z OBCHODNÍHO STYKU	47
9.1.1	<i>Rozbor pohledávek po lhůtě splatnosti k 31. 12. 2003</i>	48
9.2	ZAJIŠTĚNÍ POHLEDÁVEK	49
9.2.1	<i>Záloha</i>	50
9.2.2	<i>Započtení pohledávek a závazků</i>	51
9.3	SYSTÉM UPOMÍNÁNÍ	53

10	ZOHLEDNĚNÍ POCHYBNÝCH A NEDOBYTNÝCH POHLEDÁVEK PŘI STANOVENÍ DAŇOVÉHO ZÁKLADU	54
10.1	PROMLČENÍ A NÁSLEDNÝ ODPIS POHLEDÁVKY	55
10.2	OPRAVNÉ POLOŽKY K POHLEDÁVKÁM SPLATNÝM PO 31. 12. 1994.....	56
10.3	OPRAVNÉ POLOŽKY K POHLEDÁVKÁM ZA DLUŽNÍKY V KONKURZU	59
10.4	ÚSPORA DANĚ Z PŘÍJMŮ	62
11	ZÁVĚR	65
12	SUMMARY	68
13	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
14	SEZNAM PŘÍLOH.....	72

1 Úvod

Problematika pohledávek je tématem velmi širokým a v jistém ohledu přesahujícím zadání této práce. Má-li být proto zvolený rozbor alespoň trochu přehledný, nelze zabíhat do neúnosných detailů, které se nabízejí téměř z každé použité věty, která se pohledávek dotýká. Z této úvodní úvahy je proto nutno posuzovat i záměr zvýraznit podstatné problémy zkoumaného tématu i za cenu jistého zjednodušení či odhlédnutí od detailů neméně zajímavých, leč opomenutých z důvodů předem stanoveného rozsahu práce.

Je tedy zcela zřejmé, že pohledávky každého podnikatelského subjektu jsou velmi citlivým ukazatelem stavu a prosperity podnikání. Postačí pouze připomenout, že rozsah pohledávek plynoucích z předmětu činnosti podnikatele naznačuje, do jaké míry je tu zájem odběratelů o výsledky jeho činnosti, zda jsou odběratelé spokojeni s kvalitou práce, dodacími a platebními podmínkami stanovenými dodavatelem a zda - zkráceně řečeno - zaujímá podnikatel v narůstajícím konkurenčním poli takovou stabilitu, která nasvědčuje jeho důvěryhodnosti a schopnosti dalšího rozvoje.

Stav pohledávek je tedy významným ukazatelem i pro vlastní hodnocení podnikatele. Základním problémem signalizujícím omezenou schopnost etablovat se na trhu je stagnující či postupně se snižující rozsah fakturovaných výkonů v důsledku ztráty zájmu potencionálních odběratelů. Nedostatečná fakturace za současného pokračování ve výrobním programu v neztenčeném rozsahu vede k výrobě na sklad, jíž se sice zdánlivě na činnosti nic nemění, na druhou stranu se to ale stále výrazněji projevuje v toku peněz, ve snížené schopnosti dostát závazkům a v postupném zadlužování, které souvisí s trvalou platební neschopností, označovanou často jako platební neschopnost primární. Tento nežádoucí ekonomický proces však tato práce nesleduje. Předmětem její pozornosti je totiž nedostatečnost peněžního toku vyvolaná u podnikatele tzv. druhotnou platební neschopností, která bývá vyvolána narůstáním nezaplacených pohledávek z fakturovaných výkonů podnikatele a která si tak vynucuje používání půjček, ale hlavně úvěrových instrumentů k překlenutí vznikající finanční nedostatečnosti.

Druhotná platební neschopnost jednoho z podnikatelů, který jinak poskytuje výkony kvalitní a žádané, vede nutně k tomu, že vedle úvěrového financování jeho podniku „odplácí“ i on svým dodavatelům opožděným placením, i když sám od nich pro svou potřebu vyžaduje pravidelné dodávky komponentů pro svou vlastní výrobu. A tak se v podnikatelské sféře objevuje mnohostranně podmíněný dominový efekt, který pak často končí nežádoucími společenskými jevy jako jsou likvidace či konkurzy, jimiž jsou, mnohdy nezaviněně výrazně postiženi všichni, ale i ti, kteří důsledky nepochybně ekonomicky depresivních situací nezvládnou.

Cílem předložené práce je navrhnout nejvhodnější řešení stavu neuhrazených pohledávek z obchodních vztahů z hlediska daňového zatížení společnosti Schachinger cargomax s. r. o. Je-li pohledávka po lhůtě splatnosti, musí se společnost vyrovnat jednak s finanční újmou ale i s administrativními náklady na její vymáhání a v konečné fázi i s daní z příjmů, kterou musí z této neuhrazené pohledávky zaplatit, protože účtuje v soustavě podvojného účetnictví. Je zde tedy patrné daňové znevýhodnění oproti subjektům, kteří vedou daňovou evidenci. Tato skutečnost vyplývá z odlišného stanovení základu daně v obou účetních soustavách.

V první části mé diplomové práce se zabývám vysvětlením pojmu pohledávka, členěním pohledávek a možným zajištěním pohledávek. Zajišťovací nástroje mohou pomoci neuhrazeným pohledávkám předcházet nebo alespoň minimalizovat jejich výši. A když ani takový nástroj nelze realizovat, jak postupovat při vymáhání pohledávky již vzniklé a nezaplacené dlužníkem ve sjednané lhůtě splatnosti. Další kapitoly se týkají odpisu pohledávek a opravným položkám k pohledávkám. A to jak z hlediska jejich účetního tak i daňového dopadu. Poslední kapitola teoretické části se týká zachycení pohledávek v daňové evidenci.

V praktickém bloku mé práce se věnuji posouzení stavu a zajištění pohledávek včetně problematiky řešení konkrétních pohledávek po lhůtě splatnosti společnosti Schachinger cargomax s. r. o.

2 Vznik a evidence pohledávek

2.1 Pohledávky z hlediska práva

Pohledávkou rozumíme dle § 488 občanského zákoníku právo, které vzniká jednomu účastníku (věřiteli) požadovat určité plnění na druhém účastníku (dlužníku) a to vždy z určitého závazkového vztahu, nejčastěji ze smlouvy.

Podnikatelské vztahy jsou uvedeným problémem včasnosti placení silně ovlivňovány a projevují se i významné snahy hledat východiska vhodnými smluvními ujednáními, která se opírají o pozitivní právní úpravu.

Právo je si vědomo toho, že zásada plnění a okamžitého protiplnění ze smluvního vztahu neodpovídá problémům běžného obchodního vztahu a proto připouští v rámci sjednaných podmínek v konkrétní smlouvě ujednání o odložení lhůty splatnosti. Na první pohled jistě správná zásada akcentující volnost ujednání smluvních partnerů na bázi vzájemné rovnosti a ohleduplnosti. Uvedený správný princip však lze v praxi vysledovat jako záměrné a jednostranné získávání neúnosných výhod jednoho z partnerů, který je výrazně silnější a jehož zájmy vedou k tomu, že slabšího partnera a jeho problémy již předem přezírá.

Toto konstatování vyžaduje ovšem i konkrétní, byť adresně neuvedený, příklad. Tak kupř. velký nadnárodní supermarket odebírá od českého dodavatele jeho kvalitní a prodejné výrobky. Český dodavatel však nemá pro volbu jiného odběratele příliš velký prostor a je proto rád, když může realizovat větší část své produkce vůči tomuto odběrateli. Jeho postavení v tomto smluvním vztahu je vším, nikoli postavením rovného s rovným. Musí totiž při zachování dlouhodobého obchodního vztahu „dobrovolně“ podepsat devadesátidenní, ale i stodvacetidenní lhůtu splatnosti, neboť smlouva s odběratelem ho k přijetí takové sebevražedné podmínky nutí. A tak se stane, že dodavatel dodá a čeká poměrně dlouhou dobu na došlou platbu a navíc se ne vždy oprávněně spoléhá na to, že alespoň tato doba bude odběratelem dodržena. Musí však pokračovat ve výrobě a potřebuje další komponenty, aby výroba skutečně pokračovat mohla. Velmi často se pak stává, že právě dodavatel komponentů, pronásledován strachem z platební nekázně českého odběratele, vyžaduje jako podmínku plnění při

odběru placení v hotovosti. Pak ovšem si musí odběratel komponentů zpravidla opatřit úvěr od peněžního ústavu za úrokovou sazbu podstatně výraznější, než je jím poskytované obchodní úvěrování s nulovým úrokem uvedenému supermarketu. Výsledek je i pro laika ekonomicky více než zřejmý. Avšak ani úrok z prodlení ve výši dvojnásobku diskontní sazby České národní banky, který zaplatil supermarket ještě před krátkým časem za delší prodlení s placením, nebyl vysoký a tak i ono další obchodní úvěrování bylo pro supermarket výhodnější, než případný úvěr získaný od peněžního ústavu.

Zavedení právní regulace maximální lhůty splatnosti by sice bylo na určitou dobu, tedy až do doby, kdy se opravdu prosadí zásada dobrých mravů, alespoň dílčím řešením. Zřejmě by však pouhá zmínka tohoto druhu v legislativních kruzích vyvolala zděšení spojované s nebezpečím „přílišného“ zásahu práva do smluvní volnosti stran.

2.2 Pohledávky z hlediska podvojného účetnictví

Oblast zúčtovacích vztahů je jednou z bezesporu nejdůležitějších oblastí podnikových financí. Pohledávky jsou aktiva podniku a lze je charakterizovat jako majetkovou složku účetní jednotky, která vznikla z uskutečněných účetních případů v minulosti a peníze z nich jí připlynou v budoucnosti.

Základem pro členění pohledávek a závazků je jejich struktura a členění v rozvaze. Dle účtové osnovy a českých účetních standardů pro podnikatele je pro účtování pohledávek vyčleněna účtová třída 3 – *Zúčtovací vztahy*.

V rámci třetí třídy účtové osnovy jsou pohledávky uspořádány tak, aby umožňovaly sledovat:

- **pohledávky z obchodních vztahů**, které jsou zachyceny ve skupině 31,
- **pohledávky za zaměstnanci a institucemi** ze závislé činnosti včetně zúčtování sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění, pro něž je vyhrazena skupina 33,
- **pohledávky za finančními orgány** z titulu přímých a nepřímých daní, poplatků, investičních a provozních dotací, které se nacházejí ve skupině 34,
- **pohledávky ke společníkům a sdružení**, skupina 35,

- **jiné pohledávky** z titulu prodeje a pronájmu podniku, z emitovaných dluhopisů účtované ve skupině 37.

Z hlediska doby splatnosti členíme pohledávky na krátkodobé a dlouhodobé, které je nutno rozlišovat v rámci analytické evidence. Za krátkodobé pohledávky se považují pohledávky s dobou splatnosti kratší než jeden rok, zatímco za dlouhodobé pohledávky se považují pohledávky s dobou splatnosti delší než 1 rok.

Vyřadit pohledávky z účetní evidence můžeme tehdy, pokud dojde k jejich zaplacení, započtení, postoupení, odepsání, vkladu a v neposlední řadě i k jejich odpuštění.

2.2.1 Pohledávky z obchodního styku

Vznik pohledávek z dodavatelsko odběratelských vztahů je účetně zachycen v Českých účetních standardech pro podnikatele a je realizován v rámci třetí třídy účtové osnovy pro podnikatele.

Pro okamžik zaúčtování účetního případu je důležitý den uskutečnění účetního případu. Český účetní standard pro podnikatele č. 001 Účty a zásady účtování na účtech stanoví, že okamžikem uskutečnění účetního případu je den, ve kterém dojde ke splnění dodávky, platbě závazku, inkasu pohledávky, postoupení pohledávky, vkladu pohledávky, poskytnutí či přijetí zálohy, převzetí dluhu, zjištění manka, schodku, přebytku či škody, pohybu majetku uvnitř účetní jednotky a k dalším skutečnostem vyplývajícím ze zvláštních předpisů nebo z vnitřních poměrů účetní jednotky, které jsou předmětem účetnictví a které v účetní jednotce nastaly, popřípadě účetní jednotka má k dispozici potřebné doklady tyto skutečnosti dokumentující.

Obchodním pohledávkám je věnována skupina 31 - *Pohledávky* s těmito syntetickými účty:

311 – Odběratelé

Pohledávka za odběratelem se vyúčtuje při splnění dodávky vůči odběrateli ve smyslu příslušných ustanovení smlouvy v oblasti obchodních závazkových vztahů. Neúčtují se sem pohledávky směnečné.

312 - Směnky k inkasu

Tento účet zachycuje příjem směnek cizích a vlastních přijatých od odběratelů, či od jiných dlužníků.

313 - Pohledávky za eskontované cenné papíry

Účtují se zde pohledávky za směnky předané bance k proplacení do doby splatnosti směnky, jakož i jiné cenné papíry předané k eskontu bance.

314 - Poskytnuté provozní zálohy

Na tomto účtu se nacházejí poskytnuté zálohy dodavatelům před splněním smlouvy ze strany dodavatele.

315 - Ostatní pohledávky

Zde se účtují ostatní pohledávky z obchodních vztahů, např. reklamace vůči dodavatelům (Kunešová-Skállová, J., 1997).

2.2.2 Analytická evidence

Analytická evidence nám slouží k tomu, abychom zajistili větší množství informací čerpaných z podvojného účetnictví. A proto účetní jednotky pro své individuální potřeby mohou členit syntetické účty na několik analytických. V Českém účetním standardu pro podnikatele č. 001 Účty a zásady účtování na účtech jsou pro vytváření analytické evidence stanoveny tyto zásady využitelné pro pohledávky:

- odděleně se sleduje majetek daný do zástavy, popřípadě kterým se ručí za závazky, u pohledávek je členění podle jednotlivých dlužníků,
- členění podle časového hlediska u pohledávek a závazků, tj. zda jde o hodnoty krátkodobé povahy nebo dlouhodobé,
- členění na českou a cizí měnu při účtování o pohledávkách a závazcích,
- členění podle položek účetní závěrky (včetně požadavků na sestavení přílohy),
- členění pro daňové účely, tzn. pro transformaci účetního výsledku hospodaření před zdaněním na daňový základ vymezený zákonem o daních z příjmů,

2.2.3 Podrozvahová evidence

Na podrozvahových účtech v účtových skupinách 75 až 79 se sledují důležité skutečnosti, o kterých se neúčtuje v podvojném účetnictví. Tyto skutečnosti jsou však podstatné pro posouzení majetkoprávní situace účetní jednotky (např. využívání cizího majetku, ke kterému účetní jednotka nemá vlastnické právo). Podrozvahová evidence u pohledávek zachycuje zejména:

- závazky ze smluvních pokut a úroků z prodlení (účtované do 31.12. 2000),
- pohledávky ze smluvních pokut a úroků z prodlení (účtované do 31.12. 2000),
- odepsané pohledávky – pro zjištění skutečnosti úhrady od dlužníka, kdy pohledávka již byla odepsána. Jako důležitá informace z podrozvahové evidence je daňový postup – zda byla či nebyla odepsaná pohledávka promítnuta jako výdaj na dosažení, zajištění a udržení příjmů,
- nominální hodnoty pohledávek nabytých postoupením, pokud je na rozvahových účtech zachycena pouze pořizovací cena nabyté pohledávky,
- potřebné údaje při odpisu pohledávek postupnou metodou,
- poskytnutá zástavní práva a zajištění,
- přijatá zástavní práva a zajištění,
- pohledávky a závazky z leasingu.

2.2.4 Oceňování pohledávek

Nezbytně nutná je zmínka o oceňování pohledávek. Dle zákona o účetnictví se pohledávky oceňují při jejich vzniku jmenovitou hodnotou. Toto ocenění se vztahuje k pohledávkám z klasických obchodních, finančních a jiných vztahů. Proti této skutečnosti musíme rozlišit pohledávky nabyté postoupením, vkladem či při přeměně společnosti, které se oceňují obvykle za cenu výrazně nižší než jmenovitá hodnota.

V tomto případě se pohledávky oceňují pořizovací cenou. Součástí pořizovací ceny jsou všechny přímé náklady, které souvisejí s jejich pořízením. Těmito náklady se rozumí např. náklady na znalecké ocenění nakupovaných pohledávek, odměny právníkům a provize. Jednou cenou je možné ocenit i soubor pohledávek, u nichž termín splatnosti nastal do konce roku 1994, odpisovaný podle zákona o daních z příjmů a soubor pohledávek vytvářený podle § 24 odst. 14 zákona o daních z příjmů (Ryneš, P., 2005).

3 Nástroje zajištění pohledávek

K usnadnění zaplacení pohledávky slouží ujednání zpravidla přímo ve smlouvě (kupní, o dílo apod.), která by měla svou existencí nutit odběratele k zaplacení dluhu. Cílem zajištění pohledávek je tedy snaha předejít problémům při splácení a vymáhání pohledávky, vyhnout se platební neschopnosti odběratele a tudíž domoci se svých práv – zaplacení. Jde tedy o nástroje, které je možné různě kombinovat. Není však možné akcentovat jejich všemohoucnost, protože i zde bude mít zásadní vliv především preciznost chování dlužníka a jeho dobrovolné jednání v souladu se smlouvou.

3.1 Výhrada vlastnická ve smlouvě

Uveďme tedy na prvním místě ujednání o tzv. výhradě vlastnické ve smlouvě. Podle § 443 obchodního zákoníku platí, že kupující zpravidla nabývá vlastnické právo ke zboží, jakmile mu bude dodáno. Z uvedených ustanovení však vyplývá řada výjimek, z nichž nás pro tuto práci zajímá především možnost účastníků smlouvy sjednat nabytí vlastnického práva k věci teprve úplným zaplacením kupní ceny. Zákon pak takový postup označuje jako výhradu vlastnickou. Je samozřejmě možné, aby výhrada byla spojena s jinou skutečností, než je zaplacení kupní ceny. Nás však zajímá právě vazba na zaplacení ceny. Takové ujednání ve smlouvě poskytuje již při jejím uzavírání jistou záruku, že prodávající se může vedle zaplacení sjednané ceny domáhat podle své úvahy raději vydání věci, neboť ta mu až do zaplacení ceny patří. Zůstává otevřena ovšem praktická otázka, kdy je možné takové ujednání použít. V praxi lze význam vlastnické výhrady spatřovat u dodávky strojů a zařízení nebo jiného obdobného plnění. Je však na druhé straně zřejmé, že toto ujednání je v podstatě nepoužitelné u spotřebního zboží prodávaného obchodníkovi, který je dále okamžitě prodává finálnímu spotřebiteli; zvláště vynikne nepoužitelnost výhrady kupř. u dodávek potravin nebo zboží, které podléhá zkáze. V každém případě však lze ve vhodných případech použití této výhrady doporučit tam, kde jsou jisté pochybnosti o solventnosti kupujícího, který by

z prostředků získaných prodejem chtěl uhradit jiné své dluhy na úkor dodavatele předmětného zboží zajištěného výhradou.

3.2 Zálaha

Jedním ze zajišťovacích nástrojů pohledávek je i používání zálohových plateb, které je v praxi velmi rozšířeno. Formou zálohy bývá placena část nebo i celá hodnota smluvené ceny dodávky. Výše smluvené zálohy závisí zcela na vůli účastníků dodavatelsko odběratelských vztahů. Pro účetní zachycení přijatých záloh se používají účty 324 - *Přijaté zálohy* a 475 - *Dlouhodobé přijaté zálohy*. Účtují se na nich přijaté zálohy od odběratelů před splněním závazků vůči odběratelům. V praxi platba zálohy vyplývá buď přímo ze smluvního ujednání, nebo se zasílá zálohová faktura. Při zaslání zálohové faktury je vhodné na tomto dokladu zdůraznit, že se nejedná o daňový doklad. Podle novely zákona o dani z přidané hodnoty je však plátce povinen při následném přijetí zálohy přiznat daň na výstupu a na vyžádání vystavit osobě, která poskytla zálohu, daňový doklad. Na základě tohoto dokladu si může tato osoba uplatnit nárok na odpočet z poskytnuté zálohy (Ryneš, P., 2005)

3.3 Smluvní pokuta a úroky z prodlení

V omezeném rozsahu může včasnosti zaplacení pohledávky posloužit ujednání úroků z prodlení. Podle § 369 odst. 1 obchodního zákoníku platí, že je-li dlužník v prodlení s plněním svého peněžitého závazku, tedy, neplní-li svůj dluh ve sjednané lhůtě splatnosti zcela nebo zčásti, pak je povinen platit ze zbytku dluhu úrok z prodlení. Takovou povinnost dlužník má i tehdy, není-li o úrocích z prodlení ve smlouvě zmínka. Je však žádoucí toto ujednání do smlouvy zapracovat a současně sjednat výši úroků z prodlení. Není-li totiž výše úroků z prodlení sjednaná, použije se stanovené výše úroků z prodlení podle práva občanského, které výslovně stanovilo, že výše úroků z prodlení se rovná dvojnásobku diskontní sazby vyhlášené Českou národní bankou a platné k prvnímu dni prodlení. Bylo však všeobecně známo, že takto stanovený úrok

z prodlení byl přímo zanedbatelný a zdaleka neuhradil věřiteli náklady, které on sám zaplatil peněžnímu ústavu za krátkodobý úvěr sloužící k překlenutí nedostatku peněžních prostředků.

Vzpomenutý nedostatek nízkého úroku z prodlení vyžadoval ovšem nové legislativní řešení, se kterým přichází novela nařízení vlády č. 142/1994 Sb. pod č. 163/2005 Sb. s účinností od 28. 4. 2005, která ovlivňuje úrok z prodlení jednak pevně stanovenými 7 % p.a., k nimž však přičítá místo diskontní sazby tzv. reposazbu, vyhlášenou Českou národní bankou a platnou pro první den příslušného kalendářního pololetí. Tento postup je pro věřitele výrazně příznivější.

Právě pro ne vždy dostatečně důrazný pozitivní vliv úroků z prodlení na platební kázeň dlužníka používá praxe vedle úroků z prodlení i smluvní pokutu. Jestliže úrok z prodlení nastupuje při prodlení s placením bez ohledu na existenci písemného ujednání, vyžaduje ujednání o smluvní pokutě vždy písemnou formu a způsob jejího určení musí být dostatečně podrobně v ujednání upraven. Zpravidla se tak děje stanovením konkrétní částky v penězích za určitý čas prodlení s plněním dluhu, nebo procentní sazbou vypočítávanou z výše peněžního dluhu nebo jeho zbytku. Smluvní pokuta je v praxi používána velmi často a dá se zjednodušeně říci, že nahrazuje sjednaný úrok z prodlení, neboť její výše bývá pro toho, jemuž je její uplatnění ku prospěchu, podstatně vyšší.

Počátkem roku 2001 se smluvní pokuty a úroky z prodlení účtují v okamžiku jejich vzniku bez ohledu na to, zda byly zaplacené nebo nikoliv. Představují pouze nárok věřitele, který se projevuje fakturou, uplatněním u soudu nebo upomínkou. Záleží pouze na věřiteli, zda tento nárok bude uplatňovat (Ryneš, P., 2005).

Účetní postup se však rozchází s ustanovením zákona o daních z příjmů, ve kterém se za daňově uznatelné náklady považují až zaplacené smluvní pokuty a úroky z prodlení. Vzhledem k tomuto rozdílu bude poplatník nucen upravit výsledek hospodaření, a tím i základ daně. Podle § 23 odst. 3 písm. a) bod 6 zákona o daních z příjmů je nutné zvýšit výsledek hospodaření o přijaté úhrady smluvních sankcí, pokud byly v předchozích obdobích položkou snižující výsledek hospodaření. Dále pak věřitel, který vede účetnictví a postoupí pohledávku z těchto smluvních sankcí nebo u kterého pohledávka z těchto sankcí zanikne jiným způsobem než zaplacením a její výše byla

v minulých zdaňovacích obdobích položkou snižující výsledek hospodaření, je povinen o částku této pohledávky zvýšit výsledek hospodaření.

3.4 Ručení

V obchodních vztazích se u běžných smluv méně často používá právního institutu ručení, který rovněž může zvýšit právní jistotu věřitele, že peněžní plnění ze smlouvy snáze získá, pokud dlužník své povinnosti nedostojí. Vznik ručení je odvislý od písemného prohlášení konkrétní osoby (ve smlouvě i mimo ni), že věřitelův nárok proti konkrétnímu dlužníku uspokojí, pokud tak neučiní dlužník sám. V takovém případě se zavázaná osoba stane dlužníkovým ručitelem a věřitel je oprávněn domáhat se plnění na ručiteli, pokud ovšem původní dlužník ani přes písemnou výzvu věřitele svůj splatný závazek nesplní. Nezaplatí-li v takovém případě dlužník ani ručitel, podává věřitel žalobu a žaluje zpravidla oba najednou, neboť za dluh odpovídají společně a nerozdílně. Písemné prohlášení ručitele věřiteli nezakládá důvod pro účtování do podvojného účetnictví. Jde pouze o zachycení informací do podrozvahové evidence.

3.5 Směnka

Jedním z právních nástrojů, který se v poslední době často používá k zajištění splatnosti pohledávek z obchodních smluv, je i směnka. Tento významný právní institut je velmi precizně upraven v zákoně č. 191/1950 Sb., o právu směnečném a šekovém.

V obchodních vztazích pak použití směnky sleduje krytí peněžního dluhu ze závazkového vztahu, a taková směnka se proto označuje jako směnka krycí. Je skutečností, že z obchodní smlouvy vzniká kupř. prodávajícímu dodat zboží a kupujícímu zaplatit sjednanou cenu ve lhůtě splatnosti, v dnešních obchodních vztazích však dlouhodobě panuje nedůvěra, že kupující nezaplatí řádně a včas. Proto se dnes povinnost zaplatit ze smlouvy paralelně potvrzuje vydáním směnky.

Nejčastěji nastává případ, kdy dlužník vystavuje (akceptuje) směnku ve prospěch dodavatele, kterou dodavatel v případě řádného neplnění závazku může

předložit odběrateli k proplacení. Dodavatel tedy nezíská další osobu ručící za úvěr, ale pouze využívá některých vlastností směnky pro lepší vymáhání poskytnutého plnění (Kovařík, Z., 1994)

Mezi výhody používání směnky patří:

- obchodovatelnost, tj. možnost koupě a prodeje prostřednictvím tzv. indosamentu (převodu na jinou osobu rubopisem). Majitel směnky tak může získat peníze před datem její splatnosti,
- snadná vymahatelnost, tj. nezaplatí-li dlužník včas, může se majitel směnky domáhat u soudu vydání směnečného platebního rozkazu,
- zajištění směnečné pohledávky tzv. směnečným rukojemstvím (avalem). Avalista je hlavním dlužníkem a přebírá povinnost zaplatit směnečnou sumu ve stejném rozsahu jako dlužník,
- možnost eskontu směnky.

3.5.1 Účetní zachycení směnky z pohledu věřitele

O směnkách může směnečný věřitel účtovat ve třech různých případech:

- směnka byla nakoupena jako cenný papír za účelem krátkodobého nebo dlouhodobého uložení volných peněžních prostředků,
- získání směnky jako úhrady určité pohledávky z obchodních vztahů,
- směnka slouží pouze pro zajištění určité pohledávky.

Pokud směnka slouží pouze pro zajištění určité pohledávky, pak bude věřitel o pohledávce účtovat na účtu *311 - Pohledávky* a směnka se zachytí pouze v podrozvahové evidenci.

V případě, kdy je směnkou hrazena určitá pohledávka, bude směnka zachycena na účtu *312 - Směnky k inkasu* a oceněna v nominální hodnotě. Na tomto účtu se účtuje o směnkách přijatých od odběratelů a eviduje se až do jejího zaplacení od dlužníka. Rozdíl mezi směnečnou sumou a hodnotou pohledávky, která je směnkou zaplacená (úrokový výnos), se účtuje v okamžiku nabytí směnky souvztažně s příslušnými účty

finančních výnosů. Tento rozdíl je nutné časově rozlišit, pokud se časově a věcně vztahuje i k jinému než běžnému účetnímu období (Kunešová-Skállová J., 1997). Když však majitel směnky nechce čekat na datum splatnosti směnky a potřebuje získat peněžní prostředky dříve, může směnku:

- prodat,
- uhradit směnkou svůj splatný závazek,
- předložit bance k eskontu.

Prodej směnky získané jako platební prostředek

Při prodeji směnek bude zaúčtována nominální cena směnky na nákladový účet *546 - Odpis pohledávky* a tržba z prodeje bude zachycena na výnosový účet *646 - Výnosy z odepsaných pohledávek*. Nominální hodnota směnky zúčtovaná při prodeji do nákladů je daňově uznána jen do výše tržby z prodeje směnky. Úrokové náklady i výnosy ze směnek, včetně eskontu směnek jsou daňově účinné.

Eskont směnky

Majitel směnky může požádat banku o eskont směnky. Eskont směnky bankou tedy představuje předložení směnky před lhůtou její splatnosti bance, která poskytne remitentovi úvěr. Na odkup směnky však není právní nárok. Banka tedy sama rozhodne, zda a za jakých podmínek odkoupí směnku. Banka uzavře s věřitelem smlouvu o eskontním úvěru, čímž se stane právoplatným majitelem směnky. Úvěry jsou evidované u účetní jednotky na účtu *232 - Eskontní úvěry* (krátkodobé) a na účtu *461 - Bankovní úvěry* (dlouhodobé). O předání směnky bance se účtuje jako o pohledávce na účtu *313 - Pohledávky za eskontované cenné papíry*. Po zaplacení směnky dlužníkem bance je zrušena pohledávka na účtu 313 i závazek na účtu 232. Pokud však dlužník bance směnku neuhradí, banka vrátí směnku remitentovi a požaduje splacení eskontního úvěru (Bařinová D., Vozňáková I., 2003).

3.6 Zástavní právo

K zajištění pohledávek většího rozsahu se pak často používá institut zástavního práva, který je upraven i pro oblast obchodních vztahů v § 152 a násl. občanského zákoníku.

Základem zástavního práva je poskytnutí zástavy věřiteli k tomu, aby svou pohledávku, kterou dlužník včas a řádně neuhradí, uspokojí ze zástavy. Zástavou mohou být věci movité i nemovité, ale i podnik, věc hromadná, soubor věcí, pohledávka nebo jiné majetkové právo, pokud to jeho povaha připouští, byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví, obchodní podíl ve společnosti, cenný papír. Zákon stanoví jak zástavní právo vzniká; pro účel této práce je nejdůležitější vznik zástavního práva na základě smlouvy.

Častá je zástava věcí nemovitých, která je používána především v případech poskytnutí úvěrů peněžním ústavem. Jsou-li nemovitosti zapsány v katastru nemovitostí, vznikne zástavní právo k nim vkladem do katastru nemovitostí. Zástavní právo k věcem movitým vzniká zpravidla jejich odevzdáním zástavnímu věřiteli; toto odevzdání může však být nahrazeno předáním věci do úschovy nebo ke skladování pro zástavního věřitele. Není-li pohledávka zajištěná zástavním právem splněna včas, dojde k uspokojení zástavního věřitele z výtěžku jejího zpeněžení. Jak již bylo řečeno, používají zástav nemovitostí především úvěrující peněžní ústavy, ale dlužno říci, že se zástavní praxe postupně rozšiřuje i na jiné větší pohledávky z obchodních vztahů.

Věřitel, který takovouto zástavu od svého dlužníka přijme, je podle Českých účetních standardů pro podnikatele povinen ji evidovat ve svém účetnictví odděleně. Je tedy povinen provést účetní záznam v podrozvahové evidenci.

3.7 Kompenzace pohledávek

Z hlediska systémového nepatří sice do kategorie zajištění závazků tzv. kompenzace pohledávek, neboť jde o právní institut směřující k zániku pohledávek, nicméně z hlediska komplexnějšího pohledu na zkoumanou problematiku je žádoucí se

právě zde i o tomto praktickém nástroji zmínit. Započtení pohledávek upravuje občanský zákoník v § 580 a 581 a obchodní zákoník v § 358 až 364.

Až na výjimky jde pak o to docílit poměrně jednoduchou cestou vlastně úhrady již pohledávky vzniklé a současně splatné. Zjednodušené schéma kompenzace spočívá v tom, že oba obchodní partneři jsou na základě samostatných smluv navzájem dlužníky a věřiteli peněžních dluhů. Jsou-li takové dvě pohledávky proti sobě jdoucí splatné (hovoří se o tom, že se pohledávky setkaly), pak postačí, že jeden z věřitelů učiní oznámení druhému věřiteli, že provedl zápočet těchto splatných pohledávek, samozřejmě pouze do výše započitatelné pohledávky. Okamžikem střetu je pak den, kdy nastala splatnost pohledávky později splatné.

V obchodním světě je ovšem uvedený školský případ méně častý, neboť se právě nikoli často stává, že dva věřitelé jsou současně sobě navzájem dlužníky. Podstatně častější případy se stávají, když se vzájemný zápočet realizuje za účasti více věřitelů a dlužníků. Někdy lze dokonce shledat i mnohostranné zápočty, které jsou platné, pokud je ovšem dodržen nezbytný právní postup. I tady poslouží stručný obecný příklad: Věřitel A má pohledávku za dlužníkem B. Dlužník B je současně věřitelem pohledávky vůči dlužníku C. Postoupí-li věřitel A svou pohledávku za dlužníkem B na C za dohodnutou cenu, stane se osoba C vedle svého dlužnictví vůči B současně věřitelem vůči B a provede kompenzaci.

V účetnictví se zápočtení u dodavatele projeví zaúčtováním na stranu Má dáti účtu 321 – *Dodavatelé* a souvztačně na stranu Dal účtu 311 – *Odběratelé*.

3.8 Postoupení pohledávky

Dodavatel může předcházet problémům spojenými s pohledávkami i pomocí dalšího zajišťovacího nástroje – postoupení pohledávky. Právní úprava postoupení pohledávky je obsažena v občanském zákoníku. Postoupení pohledávky musí být vždy upraveno písemnou smlouvou mezi postupitelem (původním věřitelem) a postupníkem (novým věřitelem).

V praxi pak postoupení pohledávky jinému subjektu znamená, že tento subjekt se stává věřitelem namísto postupitele vůči témuž dlužníkovi. Věřitel může postoupit

pohledávky jinému subjektu bez souhlasu dlužníka. Postupitel je však povinen o této skutečnosti informovat dlužníka poté, co je pohledávka postoupena. S postoupenou pohledávkou přecházejí na nového věřitele veškerá práva i příslušenství k pohledávce včetně všech lhůt (Bařinová, D., Vozňáková, I., 2003).

Kromě postoupení pohledávky za účelem zajištění závazku se často setkáváme i s těmito důvody postoupení:

- úplatný převod pohledávky,
- postoupení pohledávky za účelem splnění dluhu,
- bezúplatný převod pohledávky (dar),
- postoupení pohledávky za účelem poskytnutí úvěru (Kunešová-Skálová, J., 1997).

3.8.1 Úplatné postoupení pohledávky

Účetní hodnota postupované pohledávky se zachycuje do nákladů na účet 546 - *Odpis pohledávky*. Výnos z postoupení pohledávky se zachytí na účet 646 - *Výnosy z odepsaných pohledávek*.

Podle § 24 odst. 2 písm. s) zákona o daních z příjmů se za daňový výdaj (náklad) považuje u poplatníka, který vede účetnictví:

- *jmenovitá hodnota* pohledávky při jejím postoupení, a to do výše příjmu plynoucího z jejího postoupení,
- *pořizovací cena* u pohledávky nabyté postoupením, a to do výše příjmu plynoucího z její úhrady dlužníkem nebo postupníkem při jejím následném postoupení,
- *hrazená daň darovací* u pohledávky nabyté bezúplatně, a to do výše příjmu plynoucího z jejího postoupení.

Pokud postupitel vytvořil v minulosti k pohledávce zákonnou opravnou položku, pak je nutné její výši zohlednit, aby nebyl zrušen efekt, kterého se dosáhlo její tvorbou. Hodnota pohledávky je totiž daňově účinná do výše příjmů z postoupení zvýšené o

vytvořenou zákonnou opravnou položku. U pohledávky postoupené před lhůtou splatnosti je hodnota pohledávky daňově účinná do výše příjmů z postoupení zvýšené o diskont připadající na zbývající dobu do lhůty splatnosti. U pohledávky postoupené po lhůtě splatnosti se pro daňové účely porovnává výnos z postoupení a hodnota postoupené pohledávky. Pokud z postoupení plyne zisk, pak tento zisk vstupuje do základu daně. Naproti tomu ztráta z postoupení pohledávky je daňově neúčinná. Při postoupení pohledávek účetní jednotka vykazuje v 99 % hospodářský výsledek – ztrátu. Základ daně z této transakce tedy bude roven nule.

3.8.2 Postoupení pohledávky za účelem splnění dluhu

Při tomto typu transakce musí být uzavřena smlouva písemnou formou, ve které věřitel (postupitel) poskytuje svou pohledávku třetí osobě (postupníkovi) za účelem splnění dluhu, který u postupníka má. Postupitel je tedy současně dlužníkem postupníka a postoupení pohledávky slouží jako způsob splnění dluhu. Právní vztah dlužníka a věřitele je zde představován postupitelem a postupníkem, kdy postupitel jako dlužník převádí svou pohledávku za účelem splnění dluhu na postupníka jako věřitele a ten s tímto způsobem splnění dluhu souhlasí.

Postup účtování u postupitele:

- účtuje se mezi účty pohledávek a závazků (tento způsob je vhodný za předpokladu rovnosti mezi pohledávkou a závazkem)
- pohledávka je zúčtována do nákladů, závazek do výnosů

Postupník může zachytit nabytí pohledávky opět dvěma způsoby:

- účtování v rámci analytické evidence místo pohledávky za subjektem A bude mít pohledávku za subjektem B
- zúčtování pohledávky za subjektem A do nákladů a získání pohledávky B zaúčtováním proti výnosům

3.8.3 Bezúplatný převod pohledávky

S pohledávkami lze všelijak nakládat, a proto je tedy možné postoupit pohledávku s úmyslem darování. Za jakým účelem k postoupení pohledávky dochází, je věcí účastníků smlouvy o postoupení pohledávky. Aby tato smlouva byla platná, je nutné dodržet písemnou formu. Postupitel (dárce) se ve smlouvě zavazuje poskytnout postupníkovi (obdarovanému) určitý majetkový prospěch a postupník tento dar přijímá. Postupitel k tomuto úkonu však nemá právní povinnost.

Dary nejsou výdajem na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle ustanovení § 25 odst. 1 písm. t) zákona o daních z příjmů.

Pokud by tento dar byl v souvislosti s § 20 odst. 8 zákona o daních z příjmů, mohou právnické osoby hodnotu daru považovat za odčitatelnou položku a snížit o ni daňový základ. Od základu daně sníženého podle § 34 lze odečíst hodnotu darů poskytnutých obcím, právnickým osobám se sídlem na území České republiky, jakož i právnickým osobám, které jsou pořadatelé veřejných sbírek podle zvláštního zákona, a to na financování vědy a vzdělání, výzkumných a vývojových účelů, kultury, školství, na policii, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže, na ochranu zvířat, na účely sociální, zdravotnické, ekologické, humanitární, charitativní, náboženské pro registrované církve a náboženské společnosti, tělovýchovné a sportovní, a politickým stranám a politickým hnutím na jejich činnost, dále fyzickým osobám s bydlištěm na území České republiky provozujícím školská a zdravotnická zařízení a zařízení na ochranu opuštěných zvířat, pokud hodnota daru činí alespoň 2000 Kč. V úhrnu lze však odečíst nejvýše 5 % ze základu daně.

U fyzických osob, které vedou podvojný účetnictví platí ustanovení § 15 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Od základu daně lze odečíst hodnotu darů poskytnutých osobám, které jsou vymezeny stejně jako pro právnické osoby. Dále jsou stanoveny omezující podmínky:

- úhrnná hodnota darů přesáhne 2 % ze základu daně a nebo činí alespoň 1000 Kč,
- nejvíce lze odečíst dary do výše 10 % ze základu daně.

Podle § 18 odst. 2 a) zákona o daních z příjmů není hodnota daru předmětem daně z příjmů. Nabyvatel je však poplatníkem daně darovací a je proto povinen tuto daň uhradit. Zaplacená daň darovací však není výdajem na dosažení, zajištění a udržení příjmů.

4 Vymáhání úhrady pohledávky

I když jsme naznačili postupy, které mají vytvořit podmínky, aby pohledávka z obchodního styku byla co nejlépe zajištěna, zůstává otázka skutečné, dobrovolné její úhrady stále otevřenou záležitostí.

Nejsou výjimkou případy, že se dlužník zaváže všemi možnými cestami ujistit, že je důvěryhodný, v rozhodném okamžiku se však ukáže, že jeho důvěryhodnost byla přeceněna a že se zaplacení dluhu začíná vyhybat. Na druhou stranu se ovšem stane, že dlužník přecenil úspěšnost svých podnikatelských aktivit, přestal být dostatečně úspěšný a nedostává se mu finančních prostředků. Ani takový dlužník nezplatí svůj dluh, i když přechodná (ale někdy i dlouhodobá) insolvence se od záměru nezplatit výrazně liší. Právě ona insolvence, která je vyvolána neplacením dluhů dalších dlužníků, v sobě nese nebezpečí dominového efektu.

Nezávisle na cestách, které k nezaplacení pohledávky vedly, nezbývá věřiteli než vytvořit podmínky, aby jeho nároky byly zachovány. Nejběžnějším způsobem jednoduchého vymáhání pohledávek je upomínání úhrady pohledávek s možným vystavením faktury na příslušný úrok z prodlení. Neuhrazené pohledávky se můžeme dále domáhat pomocí žaloby uplatněné u soudu. Věřiteli pak vznikají další, především administrativní náklady např. za posílání upomínek, soudní výlohy aj.

4.1 Členění pohledávek po lhůtě splatnosti

Pohledávky po lhůtě splatnosti dělíme na tři druhy:

- sporné – dlužník nesouhlasí s určitou náležitostí pohledávky (částka, doba splatnosti, formální náležitosti aj.)
- pochybné – dlužník byl vyzván k úhradě (upomínky, soudní řízení)
- nedobytné – pohledávka má znaky nenávratnosti nebo je částečně návratná v malé hodnotě (např. pohledávka za dlužníky v konkursním a vyrovnacím řízení)

Pokud budou vyčerpány všechny možnosti, jak vydobýt dlužné částky, budeme hovořit o pohledávce nedobytné (Hanuš, J., Procházková, D., 1996). Pohledávka se může stát nedobytnou například i proto, že právnická osoba za kterou vznikla pohledávka, byla vymazána z obchodního rejstříku. Nebo proto, že dlužník zemřel a nemá právního nástupce.

4.2 Mimosoudní vymáhání pohledávek

V rámci vymáhání neuhrazené pohledávky ve lhůtě splatnosti dochází nejprve k zaslání upomínek do vlastních rukou (doporučeně). Po neúspěchu odeslané upomínky je možné přistoupit k osobnímu jednání o nové lhůtě potřebné ke splacení pohledávky a způsobu skutečného zaplacení, neboť smírné vyřízení nesrovnalostí v obchodních vztazích a vypořádání uplatňovaných nároků dohodou je nejlepším možným řešením takové situace.

4.3 Soudní vymáhání

Pokud při vymáhání pohledávky nepomohou upomínky ani další jednání, nezbyvá než se obrátit na příslušný soud a domoci se svého práva pomocí žaloby. Nezaplacená pohledávka musí být nejprve zjištěna soudem, který v tomto směru vydá rozsudek (nebo platební rozkaz). Tato fáze je nazývána řízením nalézacím. Když pak ani na základě pravomocného rozhodnutí soudu dlužník ve lhůtě svou povinnost vyplývající z rozsudku nesplní, přistoupí věřitel k řízení o výkon rozhodnutí, které je označováno jako řízení exekuční. Obě tyto fáze řízení jsou podrobně upraveny v právním předpise, označeném jako Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb.

Z hlediska daňového znamená zahájení soudního řízení možnost vytvořit zákonnou opravnou položku k nepromlčené pohledávce až do výše 100 %, je-li pohledávka více než 36 měsíců po splatnosti. Je tedy v zájmu věřitele, aby svou pohledávku uplatnil v rámci soudního řízení a věnoval ji velkou pozornost z hlediska promlčecích lhůt. Pokud je již pohledávka promlčena má to pro daňové účely značný

vliv, neboť opravné položky se tvoří podle § 8a zákona o rezervách pouze k nepromlčeným pohledávkám a tudíž je nutno tuto opravnou položku rozpustit do výnosů. Na tomto místě je tedy nutné uvést dva právní nástroje, které souvisejí s včasností žalob podaných u soudu.

4.3.1 Promlčení pohledávky

Pro závazkové vztahy uzavřené podle občanského zákoníku platí podle § 101 občanského zákoníku tříletá promlčecí doba, podle obchodního zákoníku platí podle § 397 obchodního zákoníku čtyřletá promlčecí doba a její počátek je dán dnem následujícím po splatnosti faktury. Je tedy nepochybné, že věřitel ve svém zájmu musí právě otázce promlčení věnovat zásadní pozornost.

Promlčení je právní institut, který poskytuje jistý druh právní jistoty zpravidla dlužníkovi (a nemusí jít ovšem jen o dluh peněžní), který způsobuje nevymahatelnost dluhu po uplynutí zákonem stanovené lhůty, pokud ovšem věřitel v průběhu běhu této lhůty neučiní zákonem stanovené kroky k tomu, aby důsledky marného uplynutí promlčení lhůty nenastaly. Spojujeme-li uplynutí promlčecí lhůty s právní jistotou dlužníka, pak máme na mysli, že již nemůže být věřitelem veden jednoznačně úspěšný spor ohledně jeho pohledávky, i když je existence této pohledávky nepochybná. Tyto pohledávky ve svých důsledcích vedou k tomu, že se nemohou u soudu objevovat úspěšné spory, v nichž jde o pohledávky, které vznikly kupř. před deseti lety. Významným pohledem na povahu promlčecí lhůty je, že jejím marným uplynutím sám právní nárok nezanikne, nelze ho však úspěšně uplatnit u soudu, pokud dlužník po právu namítne právě promlčení. Z toho se pak ovšem podává, že takovému neúspěšně uplatněnému nároku u soudu (žaloba byla zamítnuta) nestojí v cestě, když i po vynesení zamítavého rozsudku dlužník sám dobrovolně vůči věřiteli svůj dluh splní.

4.3.2 Uznání závazku

Existují samozřejmě i nástroje, které uvedenou promlčecí lhůtu prodlužují. Sem patří právní institut uznání závazku, obsažený v § 323 obchodního zákoníku. Určitý závazek popsaný co do důvodu a výše musí být dlužníkem uznán písemně. Toto uznání platí samozřejmě na nepromlčené pohledávky, ale i pohledávky takto uznané, ale již promlčené, vlastně znovu ožijí. Dojde-li tedy k takovému uznání pohledávky, na kterou se vztahuje čtyřletá promlčecí lhůta, pak běží od okamžiku tohoto uznání tato čtyřletá promlčecí lhůta znovu. Jde-li o pohledávku ještě nepromlčenou, pak stanoví zákon, že placení úroků z tohoto dluhu, či částečné splnění tohoto dluhu má stejné účinky jako jeho písemné uznání, pokud jsou ovšem splněny další podmínky uvedené v § 407 odst. 2 a 3 obchodního zákoníku.

4.3.3 Platební rozkaz

Žádost na vydání platebního rozkazu lze užít pouze v případě peněžité pohledávky, avšak v jakékoliv výši. Návrh na vydání platebního rozkazu se adresuje soudu, v jehož obvodu má dlužník – fyzická osoba bydliště nebo sídlo u právnické osoby. K návrhu se připojují listinné důkazy a upomínky, ve kterých se navrhovatel dovolává o zaplacení dlužné částky. Je-li tedy uplatněno právo na peněžité plnění a je-li nárok v žalobě dostatečně doložen, může soud vydat platební rozkaz, v němž uloží žalovanému, aby do 15 dnů od doručení platebního rozkazu pohledávku s příslušenstvím žalobci zaplatil, nebo aby proti platebnímu rozkazu podal odpor. Pokud se žalovaný brání včas podaným odporem, platební rozkaz soud zruší a věc se projednává v běžném soudním řízení. Platební rozkaz je upraven v § 172 až 175 v úplném znění Občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb.

Zaplatí-li žalovaný žalovanou částku ve stanovené lhůtě, je spor ukončen, a protože bylo plnění poskytnuto, není dán ani důvod pro řízení exekuční. Pokud ovšem žalovaný ve stanovené lhůtě nezaplatí a ani nepodá odpor proti platebnímu rozkazu, stane se platební rozkaz uplynutím uvedené lhůty pravomocným a vykonatelným a bude

nutné se plnění domáhat v řízení exekučním, pokud se důsledků žalovaný nezalekne a před exekucí sám nezaplatí.

4.3.4 Likvidace právnické osoby a konkurzní řízení

Další možností, jak se může věřitel domoci uspokojení své pohledávky z majetku krachujícího dlužníka je podání návrhu na konkurzní řízení, jehož právní úprava je zakotvena v zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Lze jen tedy stěžít pomínout situaci, do které se pohledávky dostávají v situaci, kdy právnická osoba vstupuje do likvidace, nebo kdy je na majetek právnické osoby prohlášen konkurs.

Obchodní společnost se ruší vstupem do likvidace, ať už z rozhodnutí nejvyššího orgánu společnosti, nebo soudu, když rozhodující orgán současně ustanoví likvidátora. Ten pak zjišťuje majetek společnosti včetně pohledávek a závazků společnosti. Vstup do likvidace oznámí likvidátor všem známým věřitelům a vyzve je, aby přihlásili své pohledávky ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce.

Likvidátor zpeněžuje majetek zrušené společnosti, vymáhá její pohledávky a platí její závazky. Při tom likvidátor neustále sleduje, zda majetek společnosti postačí ke krytí všech závazků společnosti.

Je nezbytně nutné, aby věřitelé své pohledávky včas uplatnili u likvidované společnosti. Základním aspektem likvidace je, že z majetku likvidované společnosti lze splatit všechny závazky společnosti.

Zjistí-li ovšem likvidátor v průběhu likvidace předlužení likvidované společnosti, musí bez zbytečného odkladu podat sám návrh na prohlášení konkurzu na majetek společnosti. Zbývá odpovědět na otázku, jak posuzovat pojem předlužení společnosti. Definice předlužení je obsažena v § 1 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ve znění předpisů pozdějších. O předlužení jde tedy tehdy, jestliže společnost má více věřitelů a její splatné závazky jsou vyšší než její majetek

Posléze uvedený odstavec tedy nepřímou naznačuje, že pohledávky věřitele vůči obchodní společnosti nebudou již v plném rozsahu uspokojitelné, protože nebude z čeho je uspokojit.

Věřitel, který se prohlášením konkurzu stává konkurzním věřitelem, musí svou pohledávku písemně přihlásit ve lhůtě, která je zpravidla třicetidenní. Je v zájmu věřitele, aby splnil všechny podmínky stanovené v zákoně a zejména dodržel stanovenou lhůtu. Když tuto lhůtu nedodrží, může tak ještě učinit dodatečně, nejpozději však do dvou měsíců po prvním přezkumném jednání.

Je třeba se ještě zmínit o ustanovení § 28 zákona o konkurzu a vyrovnání, z něhož je zřejmé výhodnější postavení tzv. oddělených věřitelů, t.j. věřitelů, jejichž pohledávky byly zajištěny zástavním nebo zadržovacím právem. Tito věřitelé mají totiž při úhradě přihlášených pohledávek větší nárok na uspokojení své přihlášené pohledávky, než věřitelé ostatní. Ostatní věřitelé se pak uspokojují v rámci rozvrhového usnesení poměrně, tedy v poměru své přihlášené pohledávky k ostatním přihlášeným pohledávkám. Z toho se podává, že na rozdíl od likvidace, kde musí být pohledávky věřitelů uspokojeny v plném rozsahu, musejí konkursní věřitelé počítat jen s poměrným uspokojením přihlášených pohledávek.

Na závěr této kapitoly nutno kriticky uvést, že uspokojení pohledávek v rozvrhovém usnesení je mnohdy velmi nízké a uspokojení v rozsahu 10 % přihlášené pohledávky je již poměrně úspěšné. Jde však i o řadu případů, kde je uspokojení nižší než 3 %, a často se lze setkat i s usnesením soudu o zamítnutí návrhu na prohlášení konkurzu pro nedostatek majetku.

5 Pohledávky v hospodářském výsledku

Účetní jednotka účtující v systému podvojného účetnictví zjišťuje svůj hrubý hospodářský výsledek jako rozdíl mezi výnosy, kterých ve sledovaném období dosáhla (účtová třída 6) a náklady, které v tomto období vynaložila (účtová třída 5). Pokud výnosy převyšují náklady, jedná se o zisk, v opačném případě o ztrátu. Náklady a výnosy účtujeme do období, s nímž časově a věcně souvisejí. Proto se musí pohledávka již při jejím vzniku zaúčtovat ve prospěch výnosů. V hospodářském výsledku jsou tedy zahrnuty všechny pohledávky bez ohledu na to, zda byly uhrazeny v termínu splatnosti. Tyto pohledávky zvyšují zisk a následně i daň z příjmů. Účetní jednotky tedy mohou vykazovat vysoké zisky, ale nemusí se jim dostávat peněžních prostředků od svých odběratelů ve stanovené lhůtě splatnosti.

Zjištěný hospodářský výsledek se musí nejprve transformovat na daňový základ a posléze se z něj může vypočítat i samotná daň z příjmů. Tato transformace spočívá v tom, že se zjištěný hospodářský výsledek upraví o náklady a výnosy, které nejsou daňově uznatelné a dále o částky uvedené v § 23 odst. 3 zákona o daních z příjmů. Náklady daňově neúčinné k hrubému hospodářskému výsledku přičítáme a výnosy daňově neúčinné naopak odečítáme. Náklady a výnosy, které je možno zahrnout do daňového základu, stanovuje zákon o daních z příjmů.

Do zdaňovacího období se musí zahrnout všechny pohledávky, které v něm vznikly. Účetní jednotka tedy platí daň z příjmů i z pohledávek, které nebyly do data své splatnosti uhrazeny.

Tento nežádoucí efekt může účetní jednotka řešit tvorbou daňově uznatelných nákladů na neuhrazené pohledávky, které upravuje zákon o daních z příjmů a zákon o rezervách. Nejčastějším řešením jak snížit tu část zisku, která je tvořena právě neuhrazenými pohledávkami po lhůtě splatnosti, je odpis pohledávek do nákladů a tvorba opravných položek. Pokud jsou opravné položky a odpisy vytvářeny v souladu se zákonem o daních z příjmů a zákonem o rezervách, pak jejich tvorba i čerpání výrazně ovlivňují základ daně pro výpočet daně z příjmů. Problematice opravných položek a odpisů neuhrazených pohledávek jsem se podrobně věnovala v následujících kapitolách.

6 Opravné položky a odpis pohledávek

Při nakládání s pohledávkami, které se jeví z hlediska vymahatelnosti jako problémové, je nutno od sebe odlišit pojmy „odpis“ a „opravná položka“.

Odpis pohledávky představuje přímé snížení hodnoty pohledávky na aktivním účtu zaúčtováním do nákladů. Odpis pohledávky do nákladů je v zásadě nevratný, nelze už počítat s tím, že by se částečně odepsaná pohledávka na aktivním účtu vrátila do původní hodnoty. I při úplném odepsání pohledávky má však věřitel právo na úhradu své pohledávky.

Pojem opravná položka představuje nepřímé snížení hodnoty pohledávky zaúčtováním do nákladů a na pomocný účet opravné položky. Původní hodnota pohledávky na aktivním účtu se nemění. Je však nutné počítat s tím, že pohledávka plně krytá opravnou položkou ještě z účetnictví nezmizí, opravná položka musí být někdy rozpuštěna (zúčtována) ve prospěch výnosů a pro daňové účely závisí také na tom, zda se teprve konečný odpis pohledávky stane daňovým výdajem. Tím, že vytvoříme opravnou položku k pohledávce, ještě není definitivně dokončen proces zahrnutí nedobytné pohledávky do daňových výdajů. (Kunešová-Skállová J.,1997)

Každá účetní jednotka by měla vycházet z inventarizací pohledávek za roky 1995 až 2007, které by ji měly pomoci řešit problémy odpisu pohledávek a tvorby opravných položek.

Všechny tyto postupy mají společné řešení, že pohledávky se nadále sledují z hlediska jejich splácení dlužníkem.

6.1 Odpis pohledávek

Odpis pohledávek do nákladů patří zajisté k metodám daňové optimalizace. Pro přímý odpis pohledávky do nákladů je v účtové osnově určen účet 546 - *Odpis pohledávky*. Odpis pohledávek se účtuje na vrub tohoto nákladového účtu 546, v členění dle vnitropodnikové směrnice, a souvztažně ve prospěch účtu 311 - *Odběratelé*.

Rozlišujeme tři druhy odpisu:

- daňový jednorázový odpis pohledávek,
- daňový postupný odpis starého bloku pohledávek a
- účetní odpis pohledávek.

Pro daňové účely je proto vhodné rozdělit tento syntetický účet na několik analytických.

Do základu daně z příjmů vstupují pouze odpisy vytvořené v souladu se zákonem o dani z příjmů. Ostatní odpisy neovlivňují základ daně, ale ovlivňují pouze hospodářský výsledek.

Plně odepsaná pohledávka se dále eviduje v podrozvahové evidenci pro případ, že by došlo k její úhradě v dalším období. Přijatá úhrada odepsané pohledávky se pak zachytí do výnosů na účet 646 - *Výnosy z odepsaných pohledávek*.

6.1.1 Daňový jednorázový odpis pohledávek

Podle § 24 odst. 2 písm. y) zákona o daních z příjmů je možné u poplatníků účtujících v soustavě podvojného účetnictví odepsat jednorázově do nákladů jmenovitou hodnotu pohledávky nebo pořizovací cenu pohledávky nabyté postoupením, vkladem a při přeměně společnosti, jestliže se jedná o pohledávku za dlužníkem:

- u něhož soud zamítl návrh na prohlášení konkursu nebo zrušil konkurs, a to pro nedostatek majetku dlužníka,
- který je v konkursním a vyrovnacím řízení, na základě výsledků konkursního a vyrovnacího řízení,
- který zemřel, a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,
- který byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem ekonomicky nebo personálně spojenou osobou a nebo osobou blízkou,
- na jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je uplatňována veřejná dražba, a to na základě výsledků této dražby,

- jehož majetek, ke kterému se pohledávka váže, je postižen exekucí, a to na základě výsledků provedení této exekuce.

Pohledávky, které vznikly po 31. 12. 2003 bude možno odepsat na vrub daňově účinných nákladů pouze za předpokladu, že se při jejich vzniku účtovalo ve výnosech a tyto výnosy nejsou od daně osvobozeny a zároveň je k nim možno tvořit zákonné opravné položky.

Daňový jednorázový odpis pohledávky můžeme vytvořit také k pohledávce nebo její části, na kterou byla vytvořena rezerva nebo opravná položka podle zákona o rezervách, nebo u zahraničních pohledávek, které vznikly podle zákona o přepočtu devizových aktiv a pasiv v souvislosti s kursovými opatřeními.

Odpis pohledávky na vrub daňových nákladů je možno uznat do výše kryté použitím zákonné opravné položky (kromě výše vyjmenovaných případů, ve kterých se uznává celý odpis jako daňový náklad bez ohledu na tvorbu zákonné opravné položky). To bude s výhodou použito zejména v případě, že k části pohledávky byla vytvořena zákonná opravná položka a tato pohledávka se v průběhu účetního období promlčí. Podle zákona o rezervách musí být opravná položka zrušena, pokud se pohledávka promlčela. Aby účetní jednotka nemusela takto postupovat, jednorázově odepíše pohledávku před jejím promlčením a současně zruší zákonnou opravnou položku. Odpis části pohledávky kryté opravnou položkou bude v tomto případě uznán za daňový náklad (Ryneš, P., 2005).

6.1.2 Daňový postupný odpis pohledávek

Zákon o daních z příjmů umožňuje daňově odepisovat neuhrazené pohledávky se splatností do 31. 12. 1994 bez ohledu na jejich promlčení. Účetní jednotky mohly za roky 1995 až 1997 uplatnit jako daňově uznatelný náklad ročně 10 % a od roku 1998 mohly uplatnit 20 % z neuhrazené hodnoty pohledávky. Pokud účetní jednotky využily každoročně možnost uplatnění tohoto postupného odpisu v maximální povolené výši, měly by být tyto pohledávky již plně odepsány. Odepisování je možno přerušit (o přerušeni se doba odepisování prodlužuje), ale po přerušeni nelze uplatnit více ročních

odpisů najednou. Celkově lze uplatnit jako daňově uznatelný náklad nejvýše jejich neuhrazenou část. Obdobně lze postupovat i u celého souboru těchto pohledávek.

Není však možné daňově odepsat pohledávky, které vznikly:

- za společníky, akcionáři a členy družstev za upsaný základní kapitál,
- mezi ekonomicky a personálně spojenými osobami, u nichž je průměr podílů na základním kapitálu druhé osoby nebo průměr podílů hlasovacích práv za zdaňovací období vyšší než 25 %,
- mezi osobami blízkými. Osoba blízká je vždy příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel. Za osoby blízké se pokládají i osoby v rodinném nebo obdobném poměru, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvěrně pociťovala jako újmu vlastní,
- z titulu úvěrů a půjček nebo ručení za ně a z titulu záloh nebo
- podle zvláštního zákona (§ 33a zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku).

Podle daňové výhodnosti můžeme zvolit individuální nebo skupinovou metodu odepisování.

Individuální metoda

U této metody odepisujeme pohledávky individuálně na jednotlivých analytických účtech vždy z její neuhrazené části. V případě, že dlužník zaplatí část nebo celou výši pohledávky, zaúčtujeme úhradu na analytickém účtu pohledávky. Pokud výše úhrady překročí zůstatkovou hodnotu pohledávky (včetně odpisů), vyúčtujeme rozdíl do výnosů. Zahnutí části odepsané pohledávky do výnosů se může jevit jako daňově nevýhodné.

Skupinová metoda

U této metody převedeme veškeré neuhrazené pohledávky splatné do 31. 12. 1994 na jeden souhrnný analytický účet k účtu 311 - *Odběratelé*. Odpis vypočítáme z celkové částky neuhrazených pohledávek bez ohledu na v minulých účetních obdobích uplatněný odpis. Analytická evidence podle jednotlivých pohledávek se

zruší a přesune se do podrozvahové evidence, ve které se kromě stavu pohledávek zachycují pouze jejich úhrady, ale nezachycuje se zde procentuální odpis.

Úhrady jednotlivých pohledávek jsou vyrovnávány proti celkové sumě neuhrazených pohledávek. Z toho je patrné, že nevznikají tedy žádné výnosy a proto je zde jisté daňové zvýhodnění oproti individuální metodě.

V současné době eviduje většina společností již 100% odepsané pohledávky starého bloku. Společnosti mohou tyto pohledávky prohlásit za definitivně nedobytné a uplatnit jednorázový účetní odpis. Zároveň je nutné odepsané pohledávky zachytit v podrozvahové evidenci.

6.1.3 Účetní odpis pohledávek

Vedle daňových odpisů slouží účet 546 - *Odpis pohledávek* také k zachycení odpisu pohledávek podle rozhodnutí účetní jednotky. Účetní odpis pohledávek není považován za výdaj na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Účetní odpis realizuje účetní jednotka tehdy, upustí-li od vymáhání pohledávek, u které je zřejmé, že by náklady na vymáhání přesáhly její výtěžek nebo podle sdělení příslušného orgánu (policie, soudy, apod.) je dlužník neznámého pobytu.

Tento odpis je nutno sledovat v oddělené analytické evidenci, aby tento náklad mohl být vyloučen z daňového základu při sestavování daňového přiznání. Při úpravě výsledku hospodaření na daňový základ, bude nutno o tento náklad zvýšit základ daně.

V případě úhrady již odepsané pohledávky bude výnos zachycen na účet 646 - *Výnosy z odepsaných pohledávek* a nebude zahrnut do daňově účinných výnosů.

6.2 Opravné položky k pohledávkám

Jedním z nástrojů realizace zásady opatrnosti při vykazování aktiv a výsledků hospodaření je tvorba opravných položek k pohledávkám. Pokud účetní jednotka při inventarizaci zjistí, že reálná hodnota některé pohledávky je nižší než účetní hodnota a toto snížení není trvalého charakteru, je povinna vytvářet opravnou položku k takovéto

pohledávce. Její výše nesmí přesáhnout 100% hodnoty pohledávky a nesmí mít aktivní zůstatek.

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů upravuje pro podnikatele možnost vytvářet dva typy opravných položek na vrub daňově uznatelných nákladů:

- opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkurzním a vyrovnacím řízení,
- opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994.

Opravné položky tvoříme na vrub nákladových účtu 558 – *Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek* a 559 – *Tvorba a zúčtování opravných položek* souvztažně ve prospěch účtu 391 - *Opravná položka k pohledávkám*. Rozpuštění nebo snížení opravné položky účtujeme ve prospěch těchto nákladových účtů a na vrub účtu 391.

Opravné položky se zruší, pokud pominou důvody pro jejich existenci a jedná-li se o:

- všechny důvody zániku pohledávky (zaplacení, započtení, postoupení, prominutí),
- promlčení pohledávky a
- odpis pohledávky.

Podle § 2 odst. 2 zákona o rezervách se opravné položky nemohou vytvářet k pohledávkám:

- vzniklým z titulu cenných papírů a ostatních investičních nástrojů, úvěrů, půjček, ručení (s výjimkou ručení za celní dluh), záloh, smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů,
- o kterých se neúčtovalo ve výnosech podle účetních předpisů při jejich vzniku a takto vzniklý příjem byl od daně osvobozen nebo nezahrnován do základu daně z příjmů,
- vzniklým při plnění ve prospěch vlastního kapitálu a při úhradě ztráty společnosti,
- odepsaným na vrub hospodářského výsledku,
- nabytým bezúplatně,
- vytvářejícím soubor pohledávek.

Poplatník dále nesmí vytvořit opravnou položku k pohledávkám, jestliže má k dlužníkovi současně splatné závazky a neprovede vzájemný zápočet těchto pohledávek a závazků. Toto řešení neplatí, pokud jde o pohledávku za dlužníkem v konkurzním a vyrovnacím řízení.

6.2.1 Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkurzu

Věřitel, který má pohledávku za dlužníkem v konkurzu, by si měl uvědomit, že šance na podíl z výtěžku konkurzní podstaty bývají zpravidla malé. Dlužník pravděpodobně dluží i jiným institucím, státu a zaměstnancům. Správně ošetřená pohledávka za dlužníkem v konkursu však může přinést určité daňové zvýhodnění. Nástrojem k tomuto zvýhodnění je možnost tvorby až 100 % zákonné opravné položky.

Podle § 8 zákona o rezervách lze opravné položky vytvářet až do výše rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek přihlášených u soudu ve lhůtě stanovené usnesením soudu o prohlášení konkursu nebo povolení vyrovnání, a to ve zdaňovacím období, v němž byly pohledávky přihlášeny. Pokud pohledávky nejsou přihlášeny ve lhůtě stanovené soudem, pak nelze tvořit daňově uznatelné opravné položky.

Opravné položky rušíme v návaznosti na výsledky konkurzního a vyrovnacího řízení nebo v případě, kdy pohledávka byla popřena správcem konkursní podstaty, rozhodnutím soudu nebo příslušného správního orgánu.

6.2.2 Opravné položky k pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994

Podle § 8a zákona o rezervách mohou poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví, vytvářet opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. 12. 1994 na vrub daňově uznatelných nákladů, pokud předmětné pohledávky nevznikly za společníky, akcionáři, členy družstev za upsaný vlastní kapitál a mezi osobami spojenými.

Výše tvorby opravné položky k pohledávkám závisí zejména na době, která uplynula od konce sjednané lhůty splatnosti do konce zdaňovacího období, dále zda bylo zahájeno rozhodčí nebo soudní řízení, jehož se vlastník pohledávky řádně účastní a včas činí úkony potřebné k uplatnění svého práva.

Bez ohledu na to, zda bylo zahájeno rozhodčí nebo soudní řízení a zda se ho věřitel aktivně účastní, může věřitel vytvořit opravnou položku k předmětné pohledávce, a to až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky, pokud od konce sjednaného termínu splatnosti pohledávky do posledního dne zdaňovacího období, za které se opravná položka vytváří, uplynulo více než 6 měsíců.

Pokud však bylo zahájeno rozhodčí nebo soudní řízení, jehož se věřitel aktivně účastní a plní řádně a včas všechny úkony potřebné k uplatnění svého práva, umožňuje ustanovení § 8a odst. 2 zákona o rezervách věřiteli vyšší (dodatečnou) tvorbu opravné položky k pohledávkám.

Výše opravné položky je odvozena od doby, která uplyne od sjednané doby splatnosti až po dobu, kdy vytváříme opravnou položku, a to:

- od konce sjednané doby splatnosti uplynulo více než 12 měsíců, až do výše 33 % neuhrazené hodnoty pohledávky,
- od konce sjednané doby splatnosti uplynulo více než 18 měsíců, až do výše 50 % neuhrazené hodnoty pohledávky,
- od konce sjednané doby splatnosti uplynulo více než 24 měsíců, až do výše 66 % neuhrazené hodnoty pohledávky,
- od konce sjednané doby splatnosti uplynulo více než 30 měsíců, až do výše 80 % neuhrazené hodnoty pohledávky,
- od konce sjednané doby splatnosti uplynulo více než 36 měsíců, až do výše 100 % neuhrazené hodnoty pohledávky.

Dojde-li k plné úhradě pohledávky, pak se opravná položka zruší zcela. Při částečné úhradě pohledávky se současně s přijetím této úhrady zruší odpovídající část vytvořené opravné položky, přičemž jde o současné snížení daňově uznatelných nákladů poplatníka.

Zákon o rezervách v § 8c uvádí, že věřitelé mohou dále vytvářet opravné položky k nepromlčeným pohledávkám až do výše 100 % neuhrazené rozvahové

hodnoty pohledávky. Je však potřeba uvést určité podmínky, bez kterých by tvorba nebyla možná. Celková hodnota pohledávek vůči témuž dlužníkovi nesmí přesáhnout částku 30 000 Kč a také k těmto pohledávkám nesmí být vytvořena zákonná opravná položka. Tvorba opravné položky závisí také na tom, pokud od konce lhůty splatnosti uplynulo nejméně 12 měsíců.

Novela zákona o rezervách pro zjištění základu daně platná od 1. ledna 2008

Novinkou v zákonu o rezervách je úprava tvorby opravných položek k pohledávkám s hodnotou vyšší než 200 tis. Kč. Tyto zákonné opravné položky bude možné tvořit jen v případě, kdy bude u těchto pohledávek zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení, kterého se poplatník řádně účastní. Pokud tato podmínka nebude splněna, není možné vytvářet žádné zákonné opravné položky vytvořené do konce roku 2007.

Pro přehled je možné pohledávky pro účely tvorby opravných položek rozdělit:

- pohledávky v úhrnné výši do 30 tis. Kč vůči jednomu věřiteli – opravná položka jednorázově až 100%. Novela navíc umožní jejich tvorbu i v průběhu zdaňovacího období.

- individuální pohledávky do 200 tis. Kč:

- bylo zahájeno soudní řízení – opravné položky v závislosti na době uplynulé po splatnosti pohledávky ve výši 20 – 100%
- nevymáhané pohledávky – opravná položka maximálně do 20%, pokud doba po splatnosti je delší než 6 měsíců

- individuální pohledávky nad 200 tis. Kč:

- bylo zahájeno soudní řízení - opravné položky v závislosti na době uplynulé po splatnosti pohledávky ve výši 20 – 100%
- nevymáhané pohledávky – bez možnosti tvorby opravných položek, s opravnými položkami ve výši 20% vytvořenými do konce roku 2007

6.2.3 Účetní opravné položky

Způsob a výše tvorby účetních opravných položek k pohledávkám jsou zpravidla stanoveny vnitřní účetní směrnici a postup je tedy plně v kompetenci účetní jednotky. V praxi se výše opravných položek stanoví v závislosti na době, která uplyne od splatnosti pohledávky, např. k pohledávkám více jak 365 dní po lhůtě splatnosti bude výše opravné položky činit 100 % hodnoty pohledávky. Tato opravná položka není považována za daňově uznatelný výdaj. Často dochází k souběžné tvorbě účetních a daňově uznatelných opravných položek. Vždy však musíme respektovat podmínku, že opravná položka může být vytvořena pouze do výše pohledávky a podléhá inventarizaci.

7 Daňová evidence a pohledávky

Daňovou evidenci pro účely daně z příjmů vedou dle § 7 odst. 1 a 2 zákona o daních z příjmů fyzické osoby, které provozují podnikatelskou nebo jinou samostatnou výdělečnou činnost, pokud nevedou účetnictví a neuplatňují paušální výdaje.

Pravidla pro vedení daňové evidence jsou stanovena v § 7 zákona o daních z příjmů. Tyto pravidla jsou však velmi stručná a nestanovují způsob ani formu vedení daňové evidence, stanoví její účel a obsah. Účelem daňové evidence je zjištění základu daně z příjmů. Obsahem daňové evidence jsou údaje o příjmech a výdajích, v členění potřebném pro zjištění základu daně a údaje o majetku a závazcích (Vychopen, J., Daňový tip 14/2007).

Podnikatel, který vede daňovou evidenci, eviduje vznik pohledávek v knize závazků a pohledávek, kterou je povinen vést stejně jako peněžní deník. Úhrada pohledávek se účtuje jako příjem do peněžního deníku, ve kterém se musí tyto příjmy pro daňové účely rozdělit na příjmy zahrnované a nezahrnované do základu daně.

Mezi příjmy a výdaje běžně patří přijaté a poskytnuté zálohy. V daňové evidenci je potřeba rozlišovat, zda zálohy ovlivňují základ daně či nikoliv. To záleží na tom, k jakému účelu se záloha vztahuje. Z přijatých záloh patří mezi zdanitelné příjmy zejména předem přijaté platby od odběratelů za zboží, výrobky nebo služby.

Základ daně z příjmů se stanovuje jako rozdíl příjmů a výdajů (tedy skutečně přijatých a uhrazených plateb) a tudíž neuhrazená pohledávka se nestane příjmem vstupujícím do základu daně. To je tedy jeden z hlavních rozdílů oproti podvojnému účetnictví, kdy se pohledávky zaúčtované již v den svého vzniku do výnosů vždy promítnou do základu daně a tím zvyšují daňovou povinnost účetní jednotky.

8 Charakteristika vybraného podniku

Cílem mé diplomové práce je posoudit stav pohledávek z obchodních vztahů společnosti Schachinger cargomax s. r. o., zejména jejich zajišťování a zohlednění pochybných a nedobytných pohledávek při stanovení daňového základu, dále pak jejich zobrazení v účetnictví. Ráda bych přiblížila i systém fakturace a případné postupy, které vedou k úhradě pohledávek po sjednané lhůtě splatnosti.

8.1 Popis společnosti Schachinger cargomax s. r. o.

Společnost Schachinger cargomax s. r. o. se sídlem podnikání v Českých Budějovicích je moderní dynamická společnost s významnou pozicí hlavně na mezinárodním, ale poslední dobou už i na českém trhu, která je zapsána v obchodním rejstříku u krajského soudu České Budějovice odd. C, vložka 1003 dne 21. srpna 1991. Je dceřinnou společností společnosti Schachinger Holding GmbH, která se nachází v rakouském Hürschingu. V současné době je tato společnost jejím výhradním vlastníkem se 100% podílem.

8.2 Předmět podnikání

- zasilatelství
- koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej
- silniční motorová doprava nákladní
- zastupování v celním řízení
- skladování a manipulace s nákladem

Společnost dále nabízí svým zákazníkům rozbor jejich dopravních potřeb v oblasti silniční přepravy, letecké přepravy, námořní přepravy, přepravy kusových zásilek, konvenčních zásilek, těžkých a nadrozměrných nákladů. Nedílnou součástí servisu je i nabídka běžného logistického skladování i skladování v celních skladech.

Kromě toho je součástí servisu zákazníkům i celní a dopravní informace v oblasti mezinárodního obchodu. Během přepravy je vozidlo satelitním systémem sledováno a tím je zajištěna informovanost zákazníka o pohybu zboží a veškerých událostech ovlivňujících průběh přepravy s ohledem na splnění všech přepravních podmínek.

8.3 Okruh zákazníků

Od samého počátku vzniku firmy podniká společnost v mezinárodní nákladní dopravě, poskytuje celní služby, věnuje se zasilatelství. Své předměty podnikání orientuje na přepravy zboží zejména mezi Rakouskem a Českou republikou. V současné době, to je po vstupu do Evropské unie, postupně přechází na přepravy v rámci celé Evropy, zejména na oblast Itálie, Rakouska, Maďarska, Polska, Slovenska, Slovinska, Německa, Francie, Holandska a Belgie.

8.4 Způsob vedení účetnictví

Společnost Schachinger cargomax s. r. o. je právnickou osobou a je tedy povinna účtovat v soustavě podvojného účetnictví, používá třímístnou analytickou evidenci. Účetním obdobím této společnosti je hospodářský rok, poprvé bylo účtováno od 1. 1. 2004 do 31. 3. 2005. Společnost musí mít účetní závěrku ověřenou auditorem.

Tato společnost zpracovává účetní data na počítači prostřednictvím rakouského účetního softwaru, který odpovídá požadavkům uvedeným v zákoně o účetnictví.

8.5 Pohledávky za odběrateli

V současné době má společnost kolem 60 – 70 stálých odběratelů. Protože má společnost odběratele tuzemské i zahraniční, je účelné členit pohledávky z hlediska analytické evidence podle jednotlivých dlužníků. Pro třídění syntetického účtu 311 - *Odběratelé* byly vytvořeny 2 analytické účty: pro tuzemské odběratele se jedná o účet 311 000 a pro odběratele zahraniční je to účet 311 100. Každý z odběratelů je veden

ještě v adresáři pod svým vlastním číslem, pod kterým je účtován. Například odběratel ČSAD Jihotrans má přidělené číslo 7456. Pohledávka za tímto odběratelem se tedy zachytí na účtu 311 000-7456. Nový odběratel se musí nejdříve evidovat v adresáři, přidělí se mu číslo a otevře účetní list. Firma používá dále podrozvahovou evidenci, kde zachycuje zejména odepsané pohledávky pro případ, že by došlo k úhradě v dalším období.

K zachycení pohledávek za odběrateli, jejich úhrady, odpisů a tvorby opravných položek používá společnost zejména tyto analytické účty:

221 007 – Bankovní účet – CZK

221 017 – Bankovní účet – EUR

311 000 – Odběratelé – tuzemsko

311 100 – Odběratelé – zahraničí

311 300 – Odběratelé interní – Schachinger

321 000 – Dodavatelé – tuzemsko

321 100 – Dodavatelé – zahraničí

321 300 – Dodavatelé interní – Schachinger

324 001 – Přijaté zálohy od odběratelů

343 005 – DPH 5% tuzemsko

343 019 – DPH 19% tuzemsko

343 119 – DPH 19% - EU vstup

343 219 – DPH 19% - EU výstup

391 001 – Opravná položka k pohledávkám zákonná – 20 %, 33 %, soud

391 002 – Opravná položka k pohledávkám zákonná – konkurz

391 003 – Opravná položka k pohledávkám nedaňová

546 001 – Jednorázový odpis pohledávky – daňový

546 002 – Odpis pohledávky – nedaňový

558 001 – Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek – 20 %, 33 %, soud

558 002 – Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek – konkurz

559 001 – Tvorba a zúčtování opravných položek – 360 dnů po splatnosti 100 %

602 010 – Tržby za přepravu – zahraničí

602 012 – Tržby za přepravu – tuzemsko

602 013 – Tržby za služby – skladování

646 001 – Výnosy z odepsaných pohledávek

8.6 Systém fakturace

Faktury vydané mají svoji číselnou řadu, např. faktury za přepravu mají v roce 2007 číselnou řadu začínající trojčíslím 217 (účetovány na účet 602012) a faktury za skladování začínají svou číselnou řadu trojčíslím 317 (účetovány na účet 602013).

Každému vystavení faktury předchází objednávka, která musí mít všechny náležitosti:

- přesná fakturační adresa (někdy má firma adresy dvě, proto musí přesně udat, na kterou z adres se bude fakturovat)
- daňové identifikační číslo
- přesné datum uskutečnění nakládky a vykládky
- místo nakládky a vykládky
- cena za přepravu a splatnost

Na základě těchto objednávek se vystaví faktury, které se rozesílají poštou. Ke každé faktuře musí být přiloženy doklady o uskutečnění dopravy – nákladní list CMR a dodací list. Společnost Schachinger cargomax s. r. o. podniká v mezinárodní dopravě a proto se musí řídit Úmluvou CMR a vyplňovat tak nákladní list CMR. Tím pádem je

nákladní list CMR i daňovým dokladem, neboť příjemce stvrzuje, že převzal zboží a musí ho zaevidovat.

Dobu splatnosti faktur si určuje sám zákazník už v objednávce a pohybuje se od 21 dní až do 60 dní. Jsou ale i společnosti, které požadují splatnost faktur až 80 dní.

9 Posouzení stavu a zajištění pohledávek

9.1 Posouzení stavu pohledávek z obchodního styku

Tabulka 1: Stav pohledávek v letech 2001 – 2006 v tisících Kč

Rok	2001	2002	2003	2004/2005	2005/2006
Pohledávky celkem	10 071	10 237	3 024	11 474	2 164
Opravné položky	-489	-489	-8812	-588	-368
Odpis	-119	-213		-8 199	
Pohledávky:	10 679	10 939	11 836	20 261	2 532
- do lhůty splatnosti	2 866	2 581	2 912	11 107	1 712
- po lhůtě splatnosti	7 813	8 358	8 924	9 154	820

Tabulka 2: Pohledávky po lhůtě splatnosti v tisících Kč

Rok	2001	2002	2003	2004/2005	2005/2006
Pohledávky celkem	7 813	8 358	8 924	9 154	820
do 180 dnů	814	800	602	381	206
do 365 dnů	201	437	674	753	298
nad 365 dnů	6 798	7 121	7 993	8 020	316

K 31. 12. 2001 činila celková hodnota pohledávek z obchodních vztahů společnosti Schachinger cargomax Kč 10,071 mil. Z této celkové hodnoty pohledávek nebylo 70 % zapláceno ve lhůtě splatnosti. Společnost sleduje pohledávky po lhůtě splatnosti do 180, 365 dnů a nad 365 dnů. Až do roku 2004/2005 se dá říct, že pohledávky po lhůtě splatnosti rostly rovnoměrně. Ve struktuře pohledávek se podařilo meziročně snížit zejména pohledávky po lhůtě splatnosti do 180 dnů. Trend růstu pohledávek po lhůtě splatnosti 365 dnů trval až do roku 2004/2005.

K 31. 12. 2002 byla celková hodnota pohledávek z obchodního styku Kč 10,237 mil. Oproti předchozímu roku byl nárůst pohledávek po lhůtě splatnosti téměř o 7 %. V roce 2002 se podařilo snížit pohledávky po lhůtě splatnosti do 180 dnů. U pohledávek více než 365 dnů po lhůtě splatnosti byl nárůst oproti roku 2001 o 5 %.

Celková hodnota netto pohledávek z obchodních vztahů k 31. 12. 2003 činila Kč 3,024 mil. Tento pokles pohledávek oproti roku 2002 téměř o 70 % byl způsoben vytvořením účetních a daňových opravných položek k pohledávkám po lhůtě splatnosti ve výši Kč 8,812 mil. Téměř 90 % z celkového počtu neuhrazených pohledávek s lhůtou splatnosti delší než 365 dnů představují pohledávky za firmou Melodie Trans s.r.o. Tato společnost byla ekonomicky a personálně spojenou společností.

Od 1. 1. 2004 společnost účtuje v hospodářském roce a celková hodnota pohledávek k 31. 3. 2005 činila Kč 11,474 mil. V tomto roce společnost odepsala téměř 90 % pohledávek po lhůtě splatnosti. Jednalo se především o pohledávky z let, kdy společnost měla jiného vlastníka a tyto pohledávky se v průběhu let již promlčely.

Nárůst pohledávek do lhůty splatnosti v roce 2004/2005 je způsoben pohledávkami za uskutečněnou přepravu zboží, které fakturovala společnost Schachinger cargomax mateřské společnosti. Tyto pohledávky se vzájemně započítali až v hospodářském roce 2005/2006 se závazky za pronájem tahačů a návěsů, které společnosti Schachinger cargomax fakturuje mateřská společnost.

K 31. 3. 2006 činila celková hodnota pohledávek Kč 2,164 mil. Tento pokles pohledávek o 80 % oproti roku 2004/2005 byl způsoben jednak vzájemným započtením pohledávek a závazků s mateřskou společností, ale také nižším objemem fakturovaných výkonů. Část fakturace totiž přešla do rakouského účetního systému, kde faktury jsou vystavovány s hlavičkou mateřské společnosti. Stav pohledávek společnosti Schachinger cargomax byl tedy citelně snížen.

9.1.1 Rozbor pohledávek po lhůtě splatnosti k 31. 12. 2003

A. Pohledávka za společností Spektrum 5, Bučovice ve výši Kč 179 100,-.

Tato pohledávka byla uplatněna u soudu a soud uznal její oprávněnost. Na pohledávku byla vytvořena zákonná daňově uznatelná opravná položka 100 %. Vymahatelnost této pohledávky je nulová. Na odpis pohledávky se čekalo po promlčecí lhůtě.

B. Pohledávka za společností LD Houdek ve výši Kč 86 986,-.

Tato pohledávka byla uplatněna u soudu a soud uznal její oprávněnost. Na pohledávku byla vytvořena zákonná daňově uznatelná opravná položka 100 %. Vymahatelnost této pohledávky je nulová. Na odpis pohledávky se čekalo po promlčecí lhůtě.

C. Pohledávky za společností Farben Schmidt s.r.o. v celkové výši Kč 62 524,70.

Tato společnost byla v konkurzním řízení a čekalo se na ukončení konkurzu. Pohledávky byly přihlášeny do konkurzního řízení. Na pohledávky byla vytvořena zákonná daňově uznatelná opravná položka 100 %.

D. Pohledávky za společností Melodia Trans s.r.o. v celkové výši Kč 7 593 914,77.

Tato společnost byla ekonomicky a personálně spojenou společností. Na tyto pohledávky byla vytvořena nedaňově uznatelná opravná položka 100 %. Společnost byla již dva roky bez statutárního zástupce a v případě likvidace by mohl být uplatněn daňově uznatelný odpis.

E. Pohledávka za společností Limitisch Plus ve výši Kč 102 000,-.

Tato pohledávka byla uplatněna u soudu a soud uznal její oprávněnost. Na pohledávku byla vytvořena zákonná daňově uznatelná opravná položka 100 %. Vymahatelnost této pohledávky je nulová. Na odpis pohledávky se čekalo po promlčecí lhůtě.

9.2 Zajištění pohledávek

Společnost Schachinger cargomax používá v současné době k zajištění úhrady svých pohledávek pouze zálohové platby a vzájemné započtení pohledávek a závazků. Avšak i u zálohy existuje riziko, kdy odběratel sice poskytne zálohu, ale zbývající výši hodnoty pohledávky už nezaplatí.

Protože společnost využívá zálohové platby jen v malé míře, doporučila bych používat i jiné nástroje zajištění pohledávek, kterými jsou například smluvní pokuta a úroky z prodlení. Je-li dlužník v prodlení s plněním svého peněžitého závazku, pak je povinen platit ze svého dluhu úrok z prodlení, aniž je výše úroku z prodlení ve smlouvě

stanovena. I když byla výše úroku z prodlení citelně zvýšena, mohla by společnost začít využívat i smluvní pokutu. Její výše by pak mohla přimět mnohé dlužníky k úhradě svých závazků.

Společnost například vůbec nevyužívá směnky, jako nástroj zajištění splatnosti pohledávek. Vymáhání dluhu krytého smenkou, by bylo pro společnost daleko snazší. Ale nutno říci, že to není nástroj, který by uspokojivě vyřešil platební nekázeň mnohých dlužníků.

9.2.1 Záloha

Formou zálohy bývá většinou placena pouze část smluvené ceny, a to před uskutečněním přepravy zboží zákazníkovi. Zpravidla se zálohová platba požaduje u odběratelů, kteří si stanoví dobu splatnosti faktur delší než 60 dní. Dále zálohy bývají vyžadovány u odběratelů, u kterých měla společnost již dříve špatnou zkušenost s jejich platební morálkou.

Výše zálohových plateb bývá většinou stanovena ve výši 1/3 stanovené ceny za přepravu.

Odběrateli se posílá zálohová faktura, která však není daňovým dokladem. Po přijetí zálohy na bankovní účet se však musí z této zálohy odvést daň z přidané hodnoty. Po uskutečnění zdanitelného plnění je vystavena odběrateli faktura za přepravu zboží. Fakturovaná částka je dána jako rozdíl mezi celkovou fakturovanou částkou a zaplacenou zálohou.

Příklad 1:

Společnost Schachinger cargomax obdržela dne 15. 6. 2007 objednávku na přepravu zboží od firmy Persa a.s. Společnost se zavázala odběrateli uskutečnit přepravu zboží ke dni 25. 6. 2007 a cena přepravy činí Kč 120 000,- bez DPH. Před uskutečněním přepravy zboží požaduje společnost zálohu ve výši Kč 40 000,- plus DPH, tj. Kč 47 600,-. Zálohová platba byla připsána společnosti na bankovní účet dne

20. 6. 2007. Dne 5. 7. 2007 byla společnosti Persa a.s. vystavena faktura za uskutečněnou přepravu zboží se splatností 60 dní, která zní na částku Kč 95 200,-. Faktura byla uhrazena v plné výši ke dni 2. 9. 2007.

Postup účtování:

Rok 2007

20. 6.	Příjem zálohy na BÚ	40 000,-	221007 / 324001
	DPH ze zálohy	7 600,-	221007 / 343019
5. 7.	Faktura za přepravu	120 000,-	311000-1025 / 602012
	DPH (19 %)	22 800,-	311000-1025 / 343019
5. 7.	Zúčtování zálohy - záloha	40 000,-	324001 / 311000-1025
	DPH (19%)	7 600,-	343019 / 311000-1025
2. 9.	Doplatek faktury na BÚ	95 200,-	221007 / 311000-1025

9.2.2 Započtení pohledávek a závazků

Společnost Schachinger cargomax s. r .o. předchází problémům se splácením a vymáháním úhrady pohledávek pomocí vzájemného započtení pohledávek a závazků. Vzájemné pohledávky jsou započteny na základě písemných dohod s odběrateli a jsou v souladu s obchodním zákoníkem.

Tímto způsobem zajištění úhrady pohledávek nedochází ke snížení základu daně z příjmů, ale pouze ke snížení nároků na peněžní prostředky.

Příklad 2:

Společnost Schachinger cargomax zjistila z analytické evidence pohledávek a závazků, že ke dni 31. 10. 2007 činí celková výše pohledávek za přepravu zboží za firmou ČSAD Jihotrans a.s. Kč 102 560,-. Současně eviduje k tomuto datu svůj splatný závazek vůči firmě ČSAD Jihotrans a. s. za nákup pohonných hmot a náhradních dílů,

který zní na částku Kč 81 350,-. Přehled těchto pohledávek a závazků je znázorněn v tabulce 3 a 4.

Tabulka 3: Seznam pohledávek za ČSAD Jihotrans a. s. (k 31. 10. 2007)

Datum vystavení	Datum splatnosti	Číslo faktury	Kč
12.7. 2007	15. 09. 2007	2170356	41 850,-
3.9. 2007	18. 10. 2007	2170490	60 710,-
Částka k úhradě celkem:			102 560,-

Tabulka 4: Seznam závazků vůči ČSAD Jihotrans a. s. (k 31. 10. 2007)

Datum vystavení	Datum splatnosti	Variabilní symbol	Kč
27.9. 2007	28.10. 2007	434008290	81350,-

Společnost Schachinger cargomax se dne 31. 10. 2007 rozhodla provést vzájemný zápočet výše uvedených pohledávek se splatným závazkem znějícím na částku Kč 81 350,-, přičemž firmě ČSAD Jihotrans a. s. zaslala písemnou dohodu o vzájemném zápočtení těchto pohledávek a závazků.

Postup účtování:

Rok 2007

31. 10. Pohledávky u ČSAD Jihotrans	102 560,-	MD 311000-7456
Závazky vůči ČSAD Jihotrans	81 350,-	Dal 321000-7456
Vzájemný zápočet	81 350,-	321000-7456 / 311000-7456

Ze vzájemného zápočtu tedy vyplývá, že závazek společnosti Schachinger cargomax vůči ČSAD Jihotrans a. s. byl zcela vyrovnán. Společnost však ke dni 31. 10.

2007 eviduje za firmou ČSAD Jihotrans pohledávku po lhůtě splatnosti ve výši Kč 21 210,- pod fakturou číslo 2170490.

9.3 Systém upomínání

O neuhrazené pohledávky se stará finanční oddělení. Každých 30 dní se musí vytvořit a zaúčtovat seznam upomínek. V rakouském účetním systému se upomínky tvoří automaticky a záleží na paní jednatelce, zda chce či nechce danou firmu upomínat. Po vytvoření seznamu upomínek se seznam vytiskne a ještě jednou zkontroluje, aby se následně mohl zaúčtovat. Tyto upomínky se rozesílají odběratelům. První, zkušebně vytištěný seznam slouží k založení do vyřizované korespondence jako důkaz toho, že upomínka byla skutečně odeslána.

Pokud zákazník nereaguje na první upomínku, posílá se po dalších 14 dnech upomínka druhá, která je i upomínkou poslední. V účetním systému se stupně upomínek automaticky mění. Když nedojde k platbě faktury ani po druhém upozornění, záleží na paní jednatelce, zda přistoupí k vymáhání pohledávky právní cestou. Tomuto zajisté předchází osobní jednání a možná domluva. Faktury, které jsou ve fázi „čekání“ se v systému označí písmenem „J“. Ty, které se předají právnímu zástupci se značí písmenem „R“.

10 Zohlednění pochybných a nedobytných pohledávek při stanovení daňového základu

Záměrem diplomové práce není zachytit veškeré pohledávky po lhůtě splatnosti zobrazené v účetnictví, ale nýbrž pouze takové, které by co nejlépe charakterizovaly danou problematiku při výpočtu daňového základu a jejich zobrazení v účetnictví společnosti Schachinger cargomax s .r. o.

Tato společnost mi poskytla několik konkrétních příkladů pohledávek za odběrateli a způsoby účtování odpisů a opravných položek k neuhrazeným pohledávkám po lhůtě splatnosti. Potřebné informace jsou čerpány z účetních knih této společnosti, zejména z hlavní knihy, z knih analytické evidence, evidence pohledávek po lhůtě splatnosti a seznamu dlužníků.

Pohledávky splatné do 31. 12. 1994, tedy starý blok pohledávek, společnost již odepsala skupinovou metodou odpisu pohledávek. V diplomové práci jsem se zaměřila pouze na pohledávky splatné po 31. 12. 1994.

Aby bylo možné posoudit dopady pochybných a nedobytných pohledávek do základu daně z příjmů této společnosti, používala jsem v konkrétních příkladech platnou sazbu daně z příjmů právnických osob, jejíž vývoj od roku 2001 až 2007 je znázorněn v tabulce 5.

Tabulka 5: Vývoj sazby daně z příjmů právnických osob

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sazba daně	31 %	31 %	31 %	28 %	26 %	24 %	24 %

Zdroj: <http://www.ucetnisvet.cz/ucetnisvet/>

10.1 Promlčení a následný odpis pohledávky

Příklad 3:

Společnost Schachinger cargomax má pohledávku za firmou Tolmi ve výši Kč 80 920,-. Splatnost pohledávky byla dle faktury 16. 4. 2002. Společnost tuto pohledávku nevymáhala soudně a v dubnu 2006 došlo k promlčení pohledávky.

Postup účtování:

Rok 2002

Pohledávka nebyla uhrazena ani částečně, pohledávka je 8 měsíců po splatnosti, byla vytvořena zákonná opravná položka ve výši 20 % účetní hodnoty zápisem:

Tvorba zákonné opravné položky	16 184,00	558001 / 391001
--------------------------------	-----------	-----------------

Rok 2003

Pohledávka nebyla uhrazena a je 20 měsíců po splatnosti, byla vytvořena zákonná opravná položka ve výši 13 % účetní hodnoty zápisem:

Tvorba zákonné opravné položky	10 519,60	558001 / 391001
Tvorba účetní opravné položky 67 %	54 216,40	559001 / 391003

Hospodářský rok 2004/ 2005 a 2005/2006

Protože nebyl podán návrh na zahájení soudního řízení, nedošlo v těchto letech k žádnému účtování. Společnost nemohla vytvářet další zákonné opravné položky.

Hospodářský rok 1. 4. 2006 – 31. 3. 2007

Protože se pohledávka v dubnu 2006 promlčela, byly zrušeny opravné položky a pohledávka byla odepsána.

Rozpuštění zákonné opravné položky	26 703,60	391001 / 558001
Rozpuštění účetní opravné položky	54 216,40	391003 / 559001
Nedaňový odpis pohledávky	80 920,00	546002 / 311000

Protože společnost účtovala o odpisu pohledávky až po jejím promlčení, je náklad na účtu 546002, tj. Kč 80 920,-, daňově neúčinný a tedy nesnižuje daňový základ. Při sazbě daně z příjmů 31 % dosáhla společnost v letech 2002 a 2003 úsporu na dani Kč 8 278,-. V hospodářském roce 2006/2007 znamenalo rozpuštění zákonné opravné položky zvýšení daně o Kč 6 409,-, při sazbě daně 24 %. Celkem bylo dosaženo daňové úspory Kč 1 869,-.

Pokud by se o odpisu pohledávky účtovalo ještě před promlčením pohledávky, byl by náklad z odpisu pohledávky daňově uznatelný ve výši vytvořené zákonné opravné položky. To znamená, že daňový náklad z odpisu pohledávky by činil Kč 26 703,60 a proti tomu by se zaúčtovalo snížení daňových nákladů ze zrušení zákonné opravné položky ve stejné výši. Základ daně by tedy nebyl ovlivněn a celkem by se dosáhlo daňové úspory Kč 8 278,-.

Jak je patrné z tohoto příkladu, společnost podanou žalobou u soudu neuplatnila svůj nárok na úhradu své pohledávky a ani nepodnikla žádné jiné kroky, tudíž došlo k promlčení pohledávky a společnost si mohla uplatnit do daňově uznatelných nákladů pouze 33 % hodnoty pohledávky.

10.2 Opravné položky k pohledávkám splatným po 31. 12. 1994

Příklad 4:

Společnosti Schachinger cargomax vznikla pohledávka za přepravu zboží ve výši Kč 34 820,- za firmou Weno-Trans se splatností ke dni 20. 1. 2004. Na základě inventarizace pohledávek na konci zdaňovacího období, tj. ke dni 31. 3. 2005, bylo zjištěno, že pohledávka je více než 12 měsíců po lhůtě splatnosti. Společnost vytvořila zákonnou opravnou položku v maximální možné výši. Společnost pak sdělila dlužníkovi dopisem, že záležitost úhrady bude řešit soudní cestou. Dlužník v roce 2005 fakturu uhradil.

Postup účtování:

Hospodářský rok 1. 1. 2004 – 31. 3. 2005

I když je pohledávka více než 12 měsíců po lhůtě splatnosti, směla společnost vytvořit zákonnou opravnou položku pouze ve výši 20 % účetní hodnoty pohledávky.

Tvorba zákonné opravné položky	6 964,00	558001 / 391001
Tvorba účetní opravné položky – 80 %	27 856,00	559001 / 391003

Hospodářský rok 1. 4. 2005 – 31. 3. 2006

Protože byla pohledávka zcela uhrazena ve dvou stejných splátkách, byly zrušeny opravné položky v plné výši.

Částečná úhrada pohledávky	17 410,00	221007 / 311000
Úhrada pohledávky	17 410,00	221007 / 311000
Zrušení zákonné opravné položky	6 964,00	391001 / 558001
Zrušení účetní opravné položky	27 856,00	391003 / 559001

V tomto příkladě si společnost díky vytvořené opravné položce snížila v hospodářském roce 2004/2005 daňový základ o Kč 6 964,-. V roce 2005/2006 musela naopak společnost zrušit opravnou položku a daňový základ se zvýšil o Kč 6 964,-. Společnost vzhledem ke snižující se sazbě daně z příjmů dosáhla úspory na dani ve výši Kč 139,-.

Protože společnost neuplatnila žalobou svůj nárok u soudu, nemohla již využít možnost tvorby opravné položky až do výše 33 % hodnoty pohledávky.

Společnost sice využívá možnosti tvorby zákonných opravných položek k pohledávkám, ale domnívám se, že by se měla více snažit maximálně využít jejich tvorbu.

Společnost má jasně daná pravidla pro zasílání upomínek dlužníkům, ale měla by vypracovat i časový harmonogram opatření, kterými se bude snažit zabránit promlčení svých pohledávek. Podle mého názoru by měla více sledovat pohledávky s lhůtou splatnosti delší než 12 měsíců a předat je ihned svému právnímu zástupci. V těchto případech pak zahájit soudní nebo rozhodčí řízení. Od 1. 1. 2004 je totiž tvorba

zákonně opravné položky až do výše 33 % hodnoty pohledávky podmíněna právě zahájením soudního řízení.

Od roku 2006 se situace ve společnosti, co se týká opatření proti promlčení pohledávek a nároku na peněžní prostředky, výrazně zlepšila. Společnost v roce 2007 předala svému právnímu zástupci veškeré nepromlčené pohledávky po lhůtě splatnosti z let 2004, 2005 a 2006, které měly znaky nenávratnosti.

Příklad 5:

Společnost Schachinger cargomax měla pohledávku za přepravu zboží za firmou EURO PVS ve výši Kč 23 800,- se splatností ke dni 26. 12. 2004. V lednu 2006 byla proti dlužníkovi podána žaloba u místně příslušného obchodního soudu. Soud vydal platební rozkaz, který nabyl právní moci dne 20. 5. 2006 (viz příloha 1). Dlužník pohledávku zaplatil až na základě nařízené exekuce v dubnu 2007.

Postup účtování:

Hospodářský rok 1. 4. 2005 – 31. 3. 2006

Protože bylo v lednu 2006 započato soudní řízení s dlužníkem a pohledávka je 15 měsíců po lhůtě splatnosti, byla zaúčtována zákonná opravná položka ve výši 33 % hodnoty pohledávky:

Tvorba zákonné opravné položky	7 854,00	558001 / 391001
--------------------------------	----------	-----------------

Hospodářský rok 1. 4. 2006 – 31. 3. 2007

Pohledávka stále nebyla uhrazena a je více než 24 měsíců po lhůtě splatnosti. Společnost dotvořila zákonnou opravnou položku do výše 66 % hodnoty pohledávky:

Tvorba zákonné opravné položky	7 854,00	558001 / 391001
--------------------------------	----------	-----------------

Společnost si za roky 2005/2006 a 2006/2007 snížila díky tvorbě opravných položek výsledek hospodaření o Kč 15 708,- a dosáhla tak za rok 2005/2006 úsporu na

dani z příjmů Kč 2 042,- a v roce 2006/2007 Kč 1 885,-. Celkem tedy bylo dosaženo daňové úspory ve výši Kč 3 927,-.

Protože pohledávka byla uhrazena v plné výši až v dubnu 2007, zruší společnost na konci zdaňovacího období, tedy ke dni 31. 3. 2008 opravné položky a současně dojde ke zvýšení výsledku hospodaření.

Kdyby společnost tuto konkrétní pohledávku neuplatnila u soudu, pak by si mohla snížit výsledek hospodaření pouze za hospodářský rok 2005/2006, a to ve výši 20 % hodnoty pohledávky, tj. Kč 4 760,-. Daňová úspora by činila pouze Kč 1 238,-.

Tento příklad je důkazem toho, že společnost začala více sledovat pohledávky, které jsou po lhůtě splatnosti více než 12 měsíců a již nečekala na to, zda dlužník v dalším období pohledávku uhradí, ale zahájila v roce 2006 proti dlužníkovi soudní řízení.

10.3 Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v konkurzu

Příklad 6:

Společnost Schachinger cargomax eviduje pohledávku za skladování za společností Rolla ve jmenovité hodnotě Kč 142 800,- se lhůtou splatnosti 15.4. 2002. Jedná se o pohledávku, u níž nedošlo k zahájení soudního řízení s dlužníkem. Během roku 2004 došlo k částečné úhradě pohledávky ve výši Kč 50 000,-. V roce 2005 byl na dlužníka prohlášen konkurz. Nesplacená část pohledávky byla přihlášena do konkurzu, ale soud zrušil v roce 2006 konkurz pro nedostatek majetku úpadce.

Postup účtování:

Rok 2002

Pohledávka je více než 6 měsíců po lhůtě splatnosti, byla vytvořena zákonná opravná položka ve výši 20 % hodnoty pohledávky:

Tvorba zákonné opravné položky	28 560,00	558001 / 391001
--------------------------------	-----------	-----------------

Rok 2003

Pohledávka je více než 12 měsíců po lhůtě splatnosti, proto byla dotvořena zákonná opravná položka až do výše 33 % hodnoty pohledávky. Společnost má stanoveno ve svých vnitropodnikových účetních směrnících, že k pohledávce 360 dnů po splatnosti bude vytvořena účetní opravná položka do výše 100 %:

Tvorba zákonné opravné položky 13 %	18 564,00	558001 / 391001
Tvorba účetní opravné položky 67 %	95 676,00	559001 / 391003

Hospodářský rok 1.1. 2004 – 31. 3. 2005

Částečná úhrada pohledávky	50 000,00	221007 / 311000
Zrušení části zákonné opravné položky	16 500,00	391001 / 558001
Zrušení části účetní opravné položky	33 500,00	391003 / 559001

Hospodářský rok 1. 4. 2005 – 31. 3. 2006

Došlo ke zrušení opravných položek a současně byla vytvořena zákonná opravná položka na konkurz až do výše 100 % hodnoty pohledávky:

Zrušení účetní opravné položky	62 176,00	391003 / 559001
Zrušení zákonné opravné položky	30 624,00	391001 / 558001
Tvorba opravné položky na konkurz	92 800,00	558002 / 391002

Hospodářský rok 1. 4. 2006 – 31. 3. 2007

Jednorázový odpis části pohledávky	92 800,00	546001 / 311000
Zúčtování opravné položky	92 800,00	391001 / 558001

Neuhrazená část pohledávky je dále sledována v podrozvahové evidenci pro případ, že by došlo k její úhradě v dalším období.

V letech 2002 a 2003 si společnost díky tvorbě opravných položek snížila výsledek hospodaření o Kč 47 124,- což znamená při sazbě daně z příjmů 31 % úsporu na dani ve výši Kč 14 609,-.

S částečnou úhradou pohledávky v hospodářském roce 2004/2005 došlo ke zrušení příslušné části opravné položky, čímž došlo ke zvýšení výsledku hospodaření o

Kč 16 500,- a k žádné úspoře daně nedošlo. Placená daň z této operace činila Kč 4 620,-

V hospodářském roce 2005/2006 znamenala tvorba opravné položky na konkurz snížení výsledku hospodaření o Kč 62 176,- a úspora na dani činila Kč 16 166,-.

V hospodářském roce 2006/2007 uplatnila společnost odpis ve výši 100 % hodnoty pohledávky, tj. Kč 92 800,-, který je daňově uznatelným nákladem. Současně však musela zrušit vytvořené opravné položky ve výši Kč 92 800,- čímž došlo ke snížení daňově uznatelných nákladů. V roce 2006 byla tedy manipulace s pohledávkou daňově neutrální a nedošlo tak k žádné úspoře na dani z příjmů.

Jelikož tvorba zákonných opravných položek není povinná a vzhledem ke snižující se sazbě daně z příjmů právnických osob, porovнала jsem v tabulce 6 daňové dopady do základu daně při použití zákonné opravné položky a bez jejího využití.

Tabulka 6: Dopad tvorby opravných položek do základu daně z příjmů v Kč

Zákonná opravná položka	Tvořena		Netvořena	
	Základ daně	Úspora daně	Základ daně	Úspora daně
výnos z faktury	142 800	-	142 800	-
tvorba opravné položky	- 47 124	+ 14 609	-	-
zrušení opravné položky	+ 16 500	- 4 620	-	-
tvorba opravné položky	- 62 176	+ 16 166	-	-
odpis pohledávky	- 92 800	-	- 92 800	+ 22 272
zrušení opravné položky	+ 92 800	-	-	-
Celkem	+ 50 000	+ 26 155	+ 50 000	+ 22 272

V případě tvorby opravných položek si společnost mohla náklady uplatnit dříve, tedy již při přihlášení pohledávky do konkurzu. Bez tvorby opravné položky by náklad uplatnila až při ukončení konkurzu v závislosti na jeho výsledcích. V obou variantách vyšel základ daně Kč 50 000,-, ale společnost vzhledem ke snižující se sazbě daně z příjmů při tvorbě zákonných opravných položek dosáhla vyšší úspory na dani. Tvorba zákonných opravných položek se tedy společnosti vyplatí.

Příklad 7:

Firma Schachinger cargomax eviduje neuhrazenou fakturu za přepravu zboží za panem Bronislavem Kajzarem ve výši Kč 12 852,- splatnou dne 11. 12. 2005 (viz příloha 2). Pan Bronislav Kajzar uznal písemně svůj závazek dne 20. 6. 2006 (viz příloha 3), avšak nezaplatil. K 31. 3. 2007 byla pohledávka uplatněna u soudu a byl vydán platební rozkaz, který však již nenabyl právní moci, neboť na majetek dlužníka byl prohlášen dne 13. 9. 2007 konkurz. Všichni věřitelé úpadce byli pak vyzváni, aby své pohledávky přihlásili do konkurzního řízení (viz příloha 4). Společnost přihlásila svou pohledávku v řádném termínu a nyní čeká na výsledky konkurzního řízení (viz příloha 5).

Postup účtování:

Hospodářský rok 1. 4. 2006 – 31. 3. 2007

Pohledávka je 15 měsíců po lhůtě splatnosti a byla uplatněna u soudu, společnost vytvořila zákonnou opravnou položku ve výši 33 % hodnoty pohledávky:

Tvorba zákonné opravné položky	4 241,16	558001 / 391001
--------------------------------	----------	-----------------

V hospodářském roce 2006/2007 znamenala tvorba opravné položky snížení základu daně o Kč 4 241,16, což představuje při sazbě daně z příjmů 24 % úsporu na dani Kč 1 017,80.

Protože byl na dlužníka prohlášen konkurz, společnost může k 31. 3. 2008 dotvořit zákonnou opravnou položku až do výše 100 % hodnoty pohledávky a snížit si tak základ daně o 67 % hodnoty pohledávky, tedy o Kč 8 610,84.

10.4 Úspora daně z příjmů

Protože společnost Schachinger cargomax účtuje v podvojném účetnictví, představují všechny tyto výše uvedené pohledávky (viz příklad 3 – 7) zvýšení výnosů a

tedy i zvýšení výsledku hospodaření v roce, ve kterém pohledávka vznikla. I když má tato společnost velmi dlouhé lhůty splatnosti faktur, platební morálka některých odběratelů není vzorná a nezaplatí ani v této lhůtě. Tyto pohledávky zvyšují zisk společnosti a následně i daň z příjmů. Společnost se snaží využívat tvorbu opravných položek jako nástroj zahrnutí nezaplacených pohledávek ve stanovené lhůtě do nákladů a tím si snížit v jednotlivých letech výsledek hospodaření.

Na těchto konkrétních pěti příkladech jsem se snažila prokázat vliv odpisů a opravných položek na základ daně z příjmů této společnosti. Všechny účetní operace, které znamenaly přírůstek nebo snížení nákladů v letech 2002 – 2007 jsem uspořádala do jedné tabulky (viz tabulka 7). Zda došlo ke zvýšení či snížení základu daně, jsem pak vypočítala z rozdílu mezi přírůstkem a snížením daňově uznatelných nákladů v daném roce. V roce, kde vyšel základ daně záporný, jsem pak spočítala daň z příjmů, kterou společnost uspořila. Při výpočtech jsem používala platnou sazbu daně z příjmů pro daný rok (viz tabulka 5).

Tabulka 7: Úspora daně z příjmů v letech 2002 – 2007 v Kč

Rok	Přírůstek nákladů		Snížení nákladů		Základ daně	Uspořená daň
	daňové	účetní	daňové	účetní		
2002	28 560 16 184				-44 744	13 871
2003	18 564 10 519,6	95 676 54 216,4			-29 083,6	9 016
2004/2005	6 964	27 856	16 500	33 500	9 536	0
2005/2006	92 800 7 854		30 624 6 964	62 176 27 856	-63 066	16 397
2006/2007	92 800 7 854 4 241,16	80 920	92 800 26 703,6	54 216,4	14 608,44	0

Z tabulky 7 je patrné, že si společnost u konkrétních pěti pohledávek po lhůtě splatnosti snížila v letech 2002, 2003 a v hospodářském roce 2005/2006 základ daně z příjmů v úhrnu celkem o Kč 136 893,60. Celková uspořená daň v těchto letech činila Kč 39 284,-.

V letech 2004/2005 a 2006/2007 k žádné úspoře na dani z příjmů nedošlo, protože se naopak zvýšil základ daně z příjmů.

11 Závěr

Závěrem bych se připojila ke stesku těch, kteří považují dosavadní daňové předpisy za složité, je však nutno hledat cesty k jejich postupnému zjednodušení v přijatelné míře. Složitý daňový předpis neposlouží nikomu, neboť se stane pro drtivou část daňových poplatníků nestravitelným a pro ty odvážnější pak návodem pro hledání cest vedoucích v konečném efektu k daňovým únikům.

Cílem předložené práce je stanovit nejvhodnější řešení stavu neuhrazených pohledávek z obchodních vztahů z hlediska daňového zatížení konkrétní účetní jednotky.

Stav pohledávek, jejich zajišťování a zohlednění pochybných a nedobytných pohledávek při stanovení daňového základu jsem analyzovala ve společnosti Schachinger cargomax s. r. o. Tato účetní jednotka je dceřinnou společností rakouské společnosti Schachinger Holding GmbH a jejím hlavním předmětem podnikání je silniční motorová doprava nákladní.

Okrajově jsem nastínila i způsob fakturace a systém upomínání této společnosti. Zde mohu připomenout fakt, že dobu splatnosti faktur si určuje sám zákazník už v objednávce a pohybuje se od 21 dní až do 60 dní. Jsou ale i společnosti, které požadují splatnost faktur až 80 dní. Tyto dlouhé lhůty splatnosti faktur nejsou dle mého názoru spravedlivé, neboť firmě závažným způsobem zhoršují její vlastní platební schopnost. Efektivnějšímu řízení pohledávek by jistě kratší doba splatnosti velmi prospěla. Ideální pro obě strany by byla splatnost nepřesahující 40 dní.

V obchodní vztazích stále převládá obava, že dodávka nebude včas uhrazena. Hledají se nejrozmanitější cesty k alespoň částečnému odstranění takové obavy. Asi nejlepším řešením je předcházení vzniku neuhrazených pohledávek prostřednictvím různých forem zajištění. Účinné využívání zajišťovacích prostředků by v konečném důsledku mělo vést k poklesu existence neuhrazených pohledávek.

Společnost Schachinger cargomax s. r. o. používá v současné době k zajištění úhrady svých pohledávek pouze zálohové platby a vzájemné započtení pohledávek a závazků. Avšak i u zálohy existuje riziko, kdy odběratel sice poskytne zálohu, ale zbývající výši hodnoty pohledávky už nezaplatí.

Protože společnost využívá zálohové platby jen v malé míře, doporučila bych používat i jiné nástroje zajištění pohledávek, kterými jsou například smluvní pokuta a úroky z prodlení. Je-li dlužník v prodlení s plněním svého peněžitého závazku, pak je povinen platit ze svého dluhu úrok z prodlení, aniž je výše úroku z prodlení ve smlouvě stanovena. I když byla výše úroku z prodlení citelně zvýšena, mohla by společnost začít využívat i smluvní pokutu. Její výše by pak mohla přimět mnohé dlužníky k úhradě svých závazků.

Společnost například vůbec nevyužívá směnky, jako nástroj zajištění splatnosti pohledávek. Vymáhání dluhu krytého směnkou, by bylo pro společnost daleko snazší. Ale nutno říci, že to není nástroj, který by uspokojivě vyřešil platební nekázeň mnohých dlužníků.

V hospodářském výsledku společnosti jsou zahrnuty všechny pohledávky bez ohledu na to, zda byly uhrazeny v termínu splatnosti. I když má tato společnost velmi dlouhé lhůty splatnosti faktur, platební morálka některých odběratelů není vzorná a nezplatí ani v této lhůtě. Je-li pohledávka po lhůtě splatnosti, musí se společnost vyrovnat jednak s finanční újmou, ale i s administrativními náklady na její vymáhání a v konečné fázi i s daní z příjmů, kterou musí z této neuhrazené pohledávky zaplatit, protože účtuje v soustavě podvojného účetnictví. Tento nežádoucí efekt společnost řeší zejména tvorbou daňově uznatelných opravných položek.

Společnost Schachinger cargomax s. r. o. mi poskytla několik konkrétních příkladů pochybných a nedobytných pohledávek se splatností po 31. 12. 1994 a způsoby zahrnutí těchto pohledávek do nákladů. Na těchto konkrétních pohledávkách jsem se snažila prokázat vliv odpisů a opravných položek na základ daně z příjmů této společnosti. Vyšlo mi, že si společnost u těchto konkrétních příkladů snížila v jednotlivých letech základ daně z příjmů v úhrnu celkem o Kč 137 000,-. Celková uspořená daň v těchto letech činila Kč 39 284,-.

Jelikož tvorba zákonných opravných položek není povinná a vzhledem ke snižující se sazbě daně z příjmů právnických osob, vypočítala jsem u konkrétní pohledávky za dlužníkem v konkurzu daňovou úsporu, kterou společnost dosáhla díky tvorbě opravných položek. Tu jsem pak porovnála s daňovou úsporou, kterou by společnost dosáhla, kdyby opravné položky vůbec netvořila a náklad by uplatnila až při

ukončení konkurzu v závislosti na jeho výsledcích. Vyšlo mi, že společnost při tvorbě zákonných opravných položek dosáhla vyšší úspory na dani. Tvorba zákonných opravných položek se tedy společnosti vyplatí.

Přestože společnost využívá možnosti tvorby zákonných opravných položek k pohledávkám, domnívám se, že by se měla více snažit maximálně využít jejich tvorbu. U některých pohledávek společnost vůbec nezahájila soudní řízení s dlužníkem a nemohla již vytvářet vyšší daňově uznatelné opravné položky.

Společnost má jasně daná pravidla pro zasílání upomínek dlužníkům, ale měla by vypracovat i časový harmonogram opatření, kterými se bude snažit zabránit promlčení svých pohledávek. Pokud je již pohledávka promlčena, má to pro daňové účely značný vliv, neboť se musí zrušit opravné položky a tím dojde ke snížení daňově uznatelných nákladů. Pak ani odpis pohledávky po jejím promlčení nemůže být daňově uznatelným nákladem.

Myslím si, že by společnost u pohledávek po lhůtě splatnosti delší než 12 měsíců měla ihned zahájit soudní nebo rozhodčí řízení. Společnost až v roce 2007 předala svému právnímu zástupci veškeré nepromlčené pohledávky po lhůtě splatnosti z let 2004, 2005 a 2006, které měly znaky nenávratnosti.

Závěrem je třeba připomenout, že ideálním stavem pro vyrovnávání pohledávek by byla dodávka proti hotovému zaplacení. Až na sporadické výjimky jde ovšem o jev méně obvyklý. Opustíme-li tedy poněkud virtuální představy na téma „it ought to be“ a vrátíme-li se do méně ohleduplné skutečnosti „it is“ pak nám nezbývá, než zajistit alespoň přijatelné zaplacení pohledávky v době, kdy vzniká smlouva o dodávce.

Od 1. 1. 2008 mají dlužníci povinnost zvýšit svůj výsledek hospodaření o částku neuhrazeného závazku zachyceného v účetnictví odpovídajícího pohledávce, od jejíž splatnosti uplynulo 36 měsíců nebo se promlčela. Tato skutečnost by mohla přimět mnohé dlužníky ke zlepšení jejich platební morálky.

Předkládaná práce mi umožnila, byť zjednodušeně a zkratkovitě, nahlédnout do jedné z oblastí, se kterou se každodenně potýká řada podnikatelů. Nemůže však vyčerpat celou složitost tohoto tématu, ale mohla by možná být stručný manuál pro nezkušené, ale zainteresované osoby v tomto směru.

12 Summary

The aim of this diploma thesis has been the evaluation of problems of outstandings in term of tax income and their origin and influence on the resulting economic situation of every firm, especially in the connection of payment overdue or outstanding at all. For these reasons I have taken an interest at first in instruments of securing and exacting the outstandings in judicial proceedings. More minutely I have appraised the account advancements about outstandings as well as questions of taxations. Naturally I have taken heed of amortization of debts and creation of correction amounts for them. This diploma thesis can not exhaust the whole complexity of the topic, but this one could perhaps be an brief manual for unexperienced, but interested persons in this regard.

KEY WORDS:

outstandings, payment overdue, tax income, instruments of securing, exacting the outstandings, amortization of debts, correction amounts

SHRNUTÍ:

Cílem mé práce bylo zhodnocení problematiky pohledávek v rámci dodavatelsko odběratelských vztahů, jejich vzniku a vlivu na rozhodující hospodářskou situaci každé firmy, se zdůrazněním dopadu do základu daně z příjmů, zvláště pak v souvislosti se zaplacením po lhůtě splatnosti nebo s nezaplacením vůbec. Pro takový případ jsem se zabývala nejprve nástroji zajištění a vymáhání pohledávek v soudních řízeních. Podrobněji jsem pak zhodnotila účetní postupy ohledně pohledávek stejně jako otázky daňové. Samozřejmě jsem věnovala pozornost odpisu pohledávek a tvorbě opravných položek k nim. Tato práce nemůže vyčerpat celou složitost tohoto tématu, ale mohla by možná být stručný manuál pro nezkušené, ale zainteresované osoby v tomto směru.

KLÍČOVÁ SLOVA:

pohledávky, zaplacení po lhůtě splatnosti, daň z příjmů, nástroje zajištění, vymáhání úhrady pohledávek, odpis pohledávek, opravné položky

13 Seznam použité literatury

Bařinová, D., Vozňáková, I.: Pohledávky vzory smluv a podání, Grada Publishing, 2. aktualizované vydání, Praha 2003, ISBN 80 – 247 – 0581 – 8

Hanuš, J., Procházková, D.: Nedobytné pohledávky z účetního, daňového a právního pohledu, MIRAGO, 1996, ISBN 80 – 85922 – 30 – 4

Kunešová-Skállová, J.: Pohledávky komplexní účetní a daňový pohled, Sagit, 2. doplněné vydání, Ostrava 1997, ISBN 80 – 7208 – 001 - 6

Kovařík, Z.: Směnka šek v České republice, C.H.Beck/SEVT, Praha 1994, ISBN 80 – 7179 -008 – 7

Pilařová, I.: Účetní a daňové problémy právnických osob v praxi 2006, Grada Publishing, Praha 2006, ISBN 80 – 247 – 1608 – 9

Ryneš, P.: Podvojný účetnictví a účetní závěrka 2005, ANAG, 5. aktualizované vydání, Ostrava 2005, ISBN 80 – 7263 – 251 – 5

Odborná periodika:

Vychopeň, J.: Daňový tip 14/2007

Zákony a předpisy pro účtování v plném znění pro rok 2008:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů

14 Seznam příloh

Příloha č. 1: Platební rozkaz

Příloha č. 2: Faktura vydaná za přepravu zboží

Příloha č. 3: Uznání závazku

Příloha č. 4: Výzva k přihlášení pohledávek do konkurzu

Příloha č. 5: Přihláška pohledávky do konkurzního řízení

